

เรือนเวีอะแบบจารีต บ้านมีดหลวง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่¹

Lavue Ethnic's Traditional Dwelling House: Ban Muedluang, Mae-Cham, Chiangmai

สิริชัย ร้อยเที่ยง

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

เกรียงไกร เกิดศิริ

ภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทคัดย่อ

จากการลงพื้นที่สำรวจชุมชนกรณีศึกษาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหัวข้อวิทยานิพนธ์ว่าด้วยเรื่อง “ความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ว่างและรูปทรง เรือนที่อยู่อาศัยพื้นถิ่น “ลเวีอะ”² การลงพื้นที่วิจัยภาคสนามในชุมชนบ้านมีดหลวง ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ในความสนใจข้างต้นเกี่ยวกับพลวัตของชุมชนในปัจจุบันที่ยังคงไว้ซึ่งรูปแบบทางขนบธรรมเนียมประเพณีทางวัฒนธรรม(Social Cultural) ภูมิปัญญาท้องถิ่น(Localization)ภาษา(Language)และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น(Vernacular Architecture) ในระบอบความเชื่อครั้งบุพกาลที่สะท้อนอยู่ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์(Globalization) ทว่าในบทความนี้ผู้ศึกษามุ่งเน้นเพื่ออธิบายตัวแบบของเรือนที่อยู่อาศัยพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ “ลเวีอะ” ในลักษณะเรือนจารีต(Traditional) ของชุมชนบ้านมีดหลวงเพื่ออธิบายลักษณะของรูปทรง(Form) ระบบโครงสร้าง(Construction) วัสดุ(Material) พื้นที่ใช้สอยภายในเรือน(Interior Space) และการใช้งานในพื้นที่ว่าง(Morphology) เพื่อเข้าใจถึงเรือนพื้นถิ่นบ้านมีดหลวงในนิยามความเป็นดั้งเดิมภายในพื้นที่ศึกษาเพื่อหาคำอธิบายคุณลักษณะเรือนพื้นถิ่นบ้านมีดหลวงในความเป็นแบบแผนทางจารีตของชุมชน

¹ เป็นส่วนหนึ่งของ; ความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ว่างและรูปทรง เรือนที่อยู่อาศัยพื้นถิ่น “ลเวีอะ” โดย สิริชัย ร้อยเที่ยง และ เกรียงไกร เกิดศิริ. (2560). วิทยานิพนธ์. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ปีการศึกษา 2559-2560

² สิริชัย ร้อยเที่ยง และ เกรียงไกร เกิดศิริ. (2560). เรือนที่อยู่อาศัยพื้นถิ่น “ลเวีอะ แบบจารีตบ้านมีดหลวง. วิทยานิพนธ์. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ปีการศึกษา 2559-2560

1. เกริ่นนำ
2. วัตถุประสงค์ในการศึกษาและกรอบแนวความคิด
3. วิธีการศึกษา
4. บทวิเคราะห์และสรุปผล
  - 4.1 ภูมิศาสตร์และนิเวศวิทยาสัมพันธ์ในพื้นที่ศึกษา
  - 4.2 โครงสร้างทางสังคมในพื้นที่กรณีศึกษา
  - 4.3 รูปแบบทางสถาปัตยกรรมพื้นที่อยู่อาศัยพื้นถิ่น “ลเวือะ”
5. สรุปผลและอภิปรายผลในการศึกษา
6. บรรณานุกรม

คำสำคัญ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น | ลเวือะ | ชาวเขา | กลุ่มชาติพันธุ์ผู้พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก | กลุ่มภาษามอญ-ขแมร์เหนือ | กลุ่มภาษาย่อยปะล่อง | บ้านมืดหลง | แม่แจ่ม | เชียงใหม่

1. เกริ่นนำ

“ลเวือะ” กลุ่มชาติพันธุ์ผู้พูดภาษาออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic) กลุ่มภาษามอญ-ขแมร์เหนือ (Norther Mon-Khmer) กลุ่มภาษาย่อยปะล่อง (Palongic)³ กลุ่มคนเหล่านี้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ตอนในของทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาอย่างยาวนานก่อนที่จะอพยพจากอารยธรรมอินเดียและกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ไตจะเข้ามายังพื้นที่แถบนี้ในชั้นหลัง⁴ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางตอนเหนือของประเทศไทยปัจจุบัน ซึ่งในอดีตกาลนั้นกลุ่มคนเหล่านี้ถือเป็นกลุ่มชนชาติพันธุ์หลักที่ตั้งถิ่นฐานแผ่ขยายสหวิทยาการรวมไปถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนลงสู่พื้นที่แทบนี้อย่างเป็นทางการหลักฐานอยู่ในหน้าประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ ในพื้นที่ตอนเหนือของประเทศไทยเองนั้นตามประวัติศาสตร์ล้านนามีการกล่าวถึงชาว “ลเวือะ” ในนาม “ลัวะ” หรือ “ละว้า” ซึ่งเป็นชื่อที่ถูกเรียกครั้งการศึกษาในอดีต⁵ ซึ่งเป็นไปได้ว่าเกิดจากข้อจำกัดด้านภาษาและการผันเสียงวรรณยุกต์ที่มีเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้พูดภาษาออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic) จึงทำให้ชื่อเรียกและความเข้าใจด้านกลุ่มชาติพันธุ์มีความแปรผันอยู่บ้างในอดีต

³ ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ. (2555). *ปริศนาวงศาตถาญาตี "ลัวะ"*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). หน้า 33.

⁴ Georges Condominas. (2531). กล่าวถึง “ลวะว้า” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิม ภาษาละว้าจัดอยู่ในกลุ่มภาษาออสโตรเอเชียติก ตระกูลย่อยมอญ-ขแมร์ เรียกตนเองว่า “ลเวือะ” อ้างใน ฉวีวรรณ ทัศนธู และ สุริยา รัตนกุล. (2539). *สารานุกรมชาติพันธุ์ ลวะว้า*. สำนักงานวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์. กรุงเทพฯ. หน้า 6

⁵ ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ. (2555). *ปริศนาวงศาตถาญาตี "ลัวะ"*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). หน้า 3.

“ลเวีอะ” เองนั้นปรากฏชัดอยู่ในหน้าประวัติศาสตร์ของพื้นที่ตอนเหนือของประเทศไทยโดยเฉพาะพื้นที่ฝากตะวันตกที่สะท้อนให้เห็นถึงภูมิหลังและวัฒนธรรมบางอย่างที่ส่งผลต่อภูมิปัญญาที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มในปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่าการพูดถึงกลุ่มคน “ลเวีอะ” อยู่ในตำนานและวรรณกรรมต่างๆแต่ที่เด่นชัดและสะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงของกลุ่มลเวีอะ อาทิในตำนานพระนางจามเทวีที่กล่าวถึงในช่วงศตวรรษที่ 12-13 ว่า “ลวะว้า” ที่ตั้งเมืองอยู่ในลุ่มแม่น้ำปิงบริเวณเชิงดอยสุเทพาชื่อเวียงเชษฐบุรี หรือ เวียงเจ็ดลิน และต่อมาได้รับความพ่ายแพ้ต่อมอญจากลำพูนจนต้องทิ้งเมืองและลี้ภัยสงครามสู่ที่สูงนับแต่นั้นมา”⁶ และการกล่าวถึงเสาหลักเมืองที่ชาวไทในเชียงใหม่เรียกว่า “เสาอินทขิล” ซึ่งได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมจากชาวลัวะครั้งยังตั้งเวียงอยู่บริเวณนั้นก่อนจะกลายมาเป็นเมืองศรีนครพิงค์เชียงใหม่ในสมัยพระยามังราย⁷ จากคำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความเก่าแก่ของกลุ่มชาติพันธุ์ลเวีอะ ในพื้นที่ราบก่อนการย้ายถิ่นฐานสู่พื้นที่สูงในชั้นหลัง จากการหอบหิ้วภูมิปัญญาและวัฒนธรรม(Cultural Baggage) บางประการครั้งบุพกาลในการกำหนดสร้างภูมิปัญญาใหม่บนพื้นที่สูง และตั้งถิ่นฐานจนเป็นอัตลักษณ์ประจำตัว(Cultural Identity)จนการถือครองพื้นที่โดยแทบเทือกเขาดนงชัยตอนบนเป็นอาณาเขตของกลุ่ม “ลเวีอะ” มาจนถึงปัจจุบัน

การศึกษาเรือนแบบจารีตของกลุ่มชาติพันธุ์ลเวีอะในอดีตนั้นมีการพูดถึงอยู่อย่างแคบๆในการอธิบายลักษณะเรือนผ่านการวิเคราะห์ด้านกายภาพของพื้นที่กับกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยการศึกษาแบบมานุษยวิทยา-สังคมศาสตร์ที่เป็นเป็นส่วนประกอบหนึ่งของเนื้อหาบางส่วนในการอธิบายกลุ่มลเวีอะ หรือ ลวะว้า ที่ไม่ได้ให้รายละเอียดในเชิงสถาปัตยกรรมอย่างเพียงพออีก อาทิงานเขียนชิ้นแรกของ ถิ่น รัตติกง ในปี 2516 ที่พูดถึง กลุ่มชาติพันธุ์ลวะว้า,ลวะว้า(ลเวีอะ) อธิบายลักษณะที่อยู่อาศัยของกลุ่มลวะว้าไว้ว่า “บริเวณเรือนมีบริเวณกั้นขอบเขตด้วยรั้วไม้ไผ่สาน ตัวเรือนนั้นสร้างด้วยไม้ไผ่หลังคานั้นมุงด้วยหญ้า หลังคาด้านหนึ่งตั้งชายคาคลุมลงต่ำเกือบถึงพื้นในการคลุมชุดบันไดเรือนและอุปกรณ์ทำการเกษตรบางชนิด เรือนเป็นเรือนแบบยกพื้นสูงทรงจั่วยอดจั่วระดับมีที่ต่อยื่นออกไปแบบสองง่ามแกะสลักคล้ายเขาควางเรียกว่า ”กาแล” ภายในเรือนประกอบเวลายเรือนใหญ่สำหรับนอนมีเตาไฟอยู่กลางห้องบริเวณหน้าเรือนเป็นส่วนของระเบียงสำหรับรับแขก(เต็น) และต่อเข้าสู่พื้นที่ซานและบันไดเรือนในลำดับต่อไป”⁸ และยังอธิบายถึงพื้นที่ทางความเชื่อบางส่วนภายในเรือนไว้ด้วยว่า “ชาวลวะว้าบ้านบ่อหลวงนั้นถือผีอยู่สองลักษณะคือ “ผีนอก” และ “ผีใน” ผีนอกคือผีที่เคารพบริเวณหมู่บ้าน ผีในคือผีที่เคารพภายในเรือน ซึ่งผีในแบ่งออกเป็น ผีที่รักษาครอบครัว ผีที่รักษาบริเวณบ้าน ผีที่รักษาใต้ถุน ผีที่รักษาบนเรือน ผีที่รักษาเด็กๆ แต่ในปัจจุบันชาวบ้านได้ละทิ้งการไหว้ผีไปแล้วบางส่วนตามการแลกรับขนบธรรมเนียมจากการนับถือศาสนาพุทธในชั้นหลัง”⁹ อีกชิ้นหนึ่งในงานของ

⁶ ศรีเลา เกษพรหม. (2541). ลวะเยื่อไร ไทใสนา. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. หน้า 2

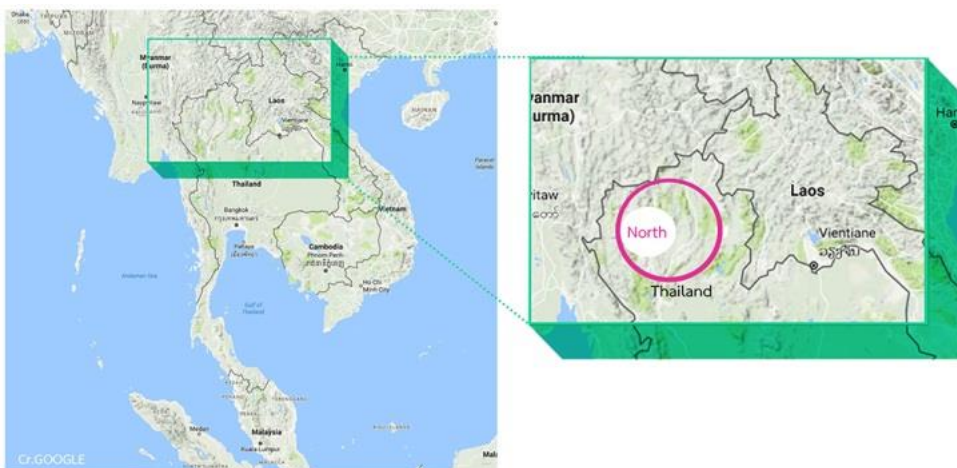
⁷ อนุรักษ์ ทศธร และ สุริยา รัตนกุล. (2539). สารานุกรมชาติพันธุ์ ลวะว้า. สำนักงานวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์. กรุงเทพฯ. หน้า 7

⁸ ถิ่น รัตติกง. (2512). งานวิจัยด้านประวัติศาสตร์และมานุษยวิทยา เรื่อง “ลวะว้า” บ่อหลวง. ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่. หน้า 5-6

⁹ ถิ่น รัตติกง. (2512). งานวิจัยด้านประวัติศาสตร์และมานุษยวิทยา เรื่อง “ลวะว้า” บ่อหลวง. ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่. หน้า 9-10

สถาบันชาวเขา ในปี 2541 กล่าวถึงลักษณะพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนของกลุ่มละเวือะถึงลำดับการใช้งานไว้ว่า “ลัวะหุงหาอาหารในเรือนนอนและทานอาหารในเรือนนอนเช่นกันจะนั่งด้านขวาขอเรือนหรือบันไดเรือน ส่วนเจ้าของเรือนจะนั่งด้านในของเรือน การนั่งหากนั่งอยู่ใกล้ประตูจะมีศักดิ์ต่ำกว่าการนั่งใกล้เตาไฟตามลำดับ¹⁰” ในเอกสารข้างต้นทั้งสองชิ้นอธิบายสถานะของความเป็นแบบแผนทางสถาปัตยกรรมบางประการที่สะท้อนถึงทั้งเชิงสถาปัตยกรรมและขนบธรรมเนียมของพื้นที่ภายในเรือนในอดีตเพื่อเป็นตัวแทนหนึ่งในการเปรียบเทียบและอธิบายสถานะเรือนบนแบบแผนในชุมชนบ้านมิดหลงในอีกลักษณะหนึ่ง

แต่เนื่องด้วยในปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคมจากภายนอกหลังไหลสู่ชุมชนในกลุ่มชาติพันธุ์ละเวือะ และส่งผลกระทบต่อเป็นอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสถาปัตยกรรมที่เป็นตัวสะท้อนของภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ละเวือะ ซึ่งเสมือนเป็นประจักษ์หลักฐานของความรุ่งเรืองเฟื่องฟูจากภูมิปัญญาที่ราบครั้งเก่าก่อนหลอมรวมวิทยาการในชั้นหลังที่ฝึกฝนมาอย่างยาวนานบนนิเวศน์ที่สูง สู่เรือนพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ “ลเวือะ” แบบจารีต ย้อนไปราว 40 ปีชุมชนลเวือะบนที่เทือกเขาสูงผาผกตะวันตกของจังหวัดเชียงใหม่สามารถพบเห็นเรือนที่มีลักษณะที่เป็นเรือนจารีตของกลุ่มได้อย่างชัดเจนนับ ทว่า 15-20 ปีที่ผ่านมาได้พบอัตราการลื้อเรือนเดิมลงและสร้างใหม่หรือต่อเติมเรือนและใช้วัสดุใหม่เข้ามาทดแทนอย่างมากและรวดเร็ว ชะจนในปัจจุบันเองนั้นภายในชุมชนที่ลงเก็บข้อมูลภาคสนามนั้น แทบไม่พบเรือนที่ว่าด้วยลักษณะทางจารีตเหลืออยู่เลยในบางชุมชน จากประเด็นในวิกฤตการณ์ดังกล่าวทำให้ผู้ศึกษามุ่งศึกษาเพื่อวิเคราะห์และอธิบายถึงเรือนพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ “ลเวือะ” แบบจารีตในมิติของการก่อรูปเหตุและปัจจัยในความสัมพันธ์ของรูปทรงทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ที่ยังคงมีอยู่ในชุมชนบ้านมิดหลงซึ่งก็อยู่ในวิกฤตการณ์ไม่แตกต่างไปจากชุมชนลเวือะ อื่นๆในพื้นที่ข้างเคียงเท่าใดนัก

รูปที่ 1 รูปภาพแสดงถิ่นที่อยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ ลัวะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป

¹⁰ ฝ่ายบริหารและเผยแพร่สถาบันวิจัยชาวเขา. (2541). “ชาวเขา” ความเข้าใจกับชนชาติต่างวัฒนธรรม. สำนักพิมพ์นันทการต์ กราฟฟิค/การพิมพ์ ช่างเผื่อง . เชียงใหม่. หน้า 151

2. วัตถุประสงค์ในการศึกษาและกรอบแนวความคิด

เพื่อศึกษารูปแบบเรือนในทัศนะว่าด้วยคำว่า จาริต(Traditional) ของชุมชนบ้านมิดหลงเพื่ออธิบายลักษณะของรูปทรง(Form) ระบบโครงสร้าง(Construction) วัสดุ(Material) พื้นที่ใช้สอยภายในเรือน (Interior Space) และการใช้งานในพื้นที่ว่าง(Morphology) “จาริต” มาจากภาษาบาลีว่า “จาริตต” อ่านว่า “จา-ริต-ตะ” ซึ่งหมายถึง แบบแผนที่เนื่องด้วยกระทำและปฏิบัติตามกันมาเป็นเวลายาวนาน จนถือเป็นข้อตกลงเป็นกฎและระเบียบของสังคมในระดับศีลธรรมอันดี¹¹ จากข้อความข้างต้นอธิบายความหมายของเรือนที่อยู่อาศัยพื้นถิ่นในคติแบบจาริตนั้น เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของกฎระเบียบทางสังคมครั้งเก่าก่อนต่อรูปลักษณะเรือนและพื้นที่ใช้สอย ที่ยังคงสะท้อนถึงความเหมาะสมและลักษณะการอยู่อาศัยภายในเรือนที่แสดงถึงข้อตกลงทางความเชื่อต่อพื้นที่รวมถึงข้อจำกัดในการดำรงชีวิตครั้งบุพกาล

จากประเด็นข้างต้นในการก่อรูปด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นนั้น นอกเหนือจากอิทธิพลของจาริตในชุมชนแล้วปัจจัยจากภายนอกเองนั้นก็ยังมีแนวคิดในการก่อให้เกิดรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่แตกต่างกันออกไปเช่นกัน “Amos Rapoport” กล่าวไว้ในหนังสือ “House Form and Culture” ว่าด้วยเรื่อง “Alternative Theories of House Form” ได้อธิบายถึงปัจจัยในการก่อรูปของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์นั้นเกิดจากปัจจัยในถิ่นที่เป็นตัวแปรสำคัญ อาทิ ลักษณะสภาพภูมิอากาศ(Climate) ปัจจัยด้านวัสดุ(Materials) ระบบโครงสร้างและเทคโนโลยี(Construction and Technology) ลักษณะที่ตั้ง(Site) ลักษณะด้านป้องกันการคุกคาม(Defense) ระบบเศรษฐกิจ(Economics) ศาสนา(Religion)¹² ปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีผลให้เกิดการก่อรูปและการรวมกลุ่มจนก่อให้เกิดเอกลักษณ์ในท้องถิ่นต่างๆ” ซึ่งผู้ศึกษาหยิบยืมแนวคิดและเครื่องมือในการวิจัยตามกรอบคิดข้างต้น เพื่อใช้อธิบายปัจจัยของรูปทรงรวมถึงขนาดสัดส่วนของพื้นที่ต่างๆซึ่งถูกออกแบบและมีผลจากจาริตของชุมชนที่ได้รับอิทธิพลอย่างมากจากบริบทที่ตั้ง ในการสั่งสมและพัฒนา รูปแบบของเรือนชาวลัวะ” ให้มีเอกลักษณ์และความเหมาะสมบทสนทนาของ “จาริต”(Traditional) ของเรือนพื้นถิ่นบ้านมิดหลงอยู่อย่างในปัจจุบัน

3. วิธีการศึกษา

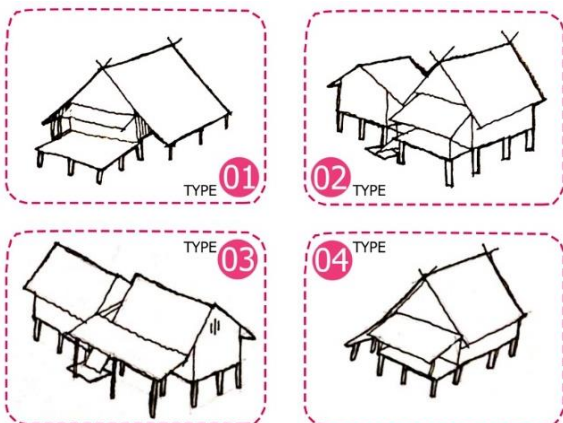
ระเบียบวิธีวิจัยในการศึกษานี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาจากเรือนในพื้นที่วิจัยภาคสนามในชุมชนบ้านมิดหลง ใช้กรอบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research)โดยกำหนดโครงสร้างเชิงประยุกต์ที่เน้นข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview)และการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในพื้นที่วิจัยด้วยการสำรวจรังวัด เขียนแบบจำลองและถ่ายภาพโดยละเอียด เพื่อนำเสนอความเป็นตัวแบบโดยสมบูรณ์ทั้งมิติด้านสถาปัตยกรรมและข้อมูลข้อเท็จจริงของเรือนจากเจ้าของเรือนในการสอบถามอย่างรอบด้าน

¹¹ ราชบัณฑิตยสภา. (2554). จาริต. เข้าถึงเมื่อ 5 ตุลาคม 2559. เข้าถึงได้จาก

<http://www.royin.go.th/?knowledges=%E0%B8%88%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%95-%E0%B9%91%E0%B9%96-%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%A9%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%99-%E0%B9%92%E0%B9%95%E0%B9%95%E0%B9%94>

¹² Amose Rapoport. (2514). House from and culture . By Prentice-Hall, Inc. London. Page 18-45

เกณฑ์การเลือกเรือนในการทำวิจัยข้อมูลเรือนที่มีรูปแบบจารีตภายในชุมชนบ้านมิดหลวงทุกเรือนซึ่งในการลงสำรวจรอบที่ 1 เพื่อทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลขั้นต้นของการศึกษาพบรูปแบบเรือนแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ (ตามรูปภาพที่ 4) จากทั้งหมด 59 เรือนที่ทำการสำรวจ¹³ ในหัวข้อการศึกษาเรือนที่พักอาศัยพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ลเวีอะแบบจารีตในชุมชนบ้านมิดหลวงนี้ โดยการใช้การเก็บข้อมูลในรอบที่ 1 จำนวนตัวแบบ 27 หลัง คาเรือนโดยใช้ชื่อย่อชุมชนบ้านมิดว่า MuedLuong(ML) โดยเรือนแต่ละหลังจะใช้เลขเรือนและลำดับที่ในการจำแนกตัวเรือนทั้ง 27 เรือนเช่นเรือนหลังที่ 1 ใช้รหัส ML-01 ตามลำดับ จากการลงพื้นที่ภายในชุมชนบ้านมิดหลวงพบลักษณะและแบบแผนของเรือนพื้นถิ่นในลักษณะต่างๆอยู่จำนวน 4 รูปแบบ(รูปภาพที่4) ประกอบไปด้วยลักษณะเรือนดังนี้ 1)เรือนทรงจั่ว-ยกใต้ถุนสูง 2)เรือนทรงจั่วชายคาสั้น-ยกใต้ถุนสูง 3)เรือนแฝดจั่วขนานกัน-ยกใต้ถุนสูง 4)เรือนแฝดจั่วตรงกัน-ยกใต้ถุนสูง ซึ่งในการศึกษาผู้ศึกษากำหนดหลักเกณฑ์ในการเลือกเรือนเพื่อทำการศึกษาให้สะท้อนถึงแบบแผนของเรือนก่อนการเข้ามาของอิทธิพลสมัยใหม่ในการหาความเป็นแบบแผนในจารีตของรูปแบบเรือนซึ่งมีข้อกำหนดดังนี้ 1) เป็นเรือนที่มีอายุการก่อสร้างเก่าแก่ 2)เรือนมีลักษณะแบบแผนดั้งเดิมตามข้อมูลที่ได้รับในชุมชน 3)เรือนที่ไม่มีการต่อเติมหรือการต่อเติมที่ไม่ส่งผลกระทบต่อรูปทรงทางสถาปัตยกรรมและระบบผังภายในเรือน(จากข้อมูลข้อที่2) 4) เรือนมีผู้อาศัยและเจ้าของเรือนสามารถเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ 5) เรือนที่เจ้าของเรือนให้เข้าทำงานและเก็บข้อมูลด้วยความสะดวกใจ จากหลักเกณฑ์ในข้างต้นเป็นข้อตกลงในพื้นที่วิจัยและการกำหนดหาตัวแบบภายในชุมชน จากเกณฑ์ข้างต้นพบเรือนที่มีลักษณะตามข้อดังกล่าวซึ่งเป็นแบบแผนในรูปแบบที่ 1 (TYPE 01) ซึ่งจากการสอบถามและการสำรวจสถานะภาพของรูปแบบทางสถาปัตยกรรมในชุมชนพบเรือนที่มีลักษณะตามรูปแบบที่ 1 นั้นมีอยู่ในชุมชนจำนวน 1 เรือนตามข้อจำกัดในจำนวนเรือนที่พบในชุมชนเองนั้นผู้ศึกษาจึงมุ่งเน้นเก็บข้อมูลทั้งด้านสถาปัตยกรรมเพื่อที่จะสามารถนำมาอภิปรายและศึกษาถึงการก่อรูปของรูปทรงเรือนที่พักอาศัยพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ “ลเวีอะ” แบบจารีตในชุมชนบ้านมิดหลวงตามสถานการณ์และความเป็นไปของพื้นที่

รูปที่ 2 แผนภาพแสดงรูปแบบเรือนในชุมชน

¹³ สิริชัย ร้อยเที่ยง และ เกรียงไกร เกิดศิริ. (2560). เรือนที่อยู่อาศัยพื้นถิ่น “ลเวีอะ แบบจารีตบ้านมิดหลวง. วิทยานิพนธ์. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ปีการศึกษา 2559-2560)

4. ผลการศึกษาและบทวิเคราะห์

การศึกษาการก่อรูปของเรือนพื้นถิ่นแบบจารีตบ้านมิดหลง ผู้ศึกษาพยายามจำแนกงานภาคสนามเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้านพื้นที่ออกเป็นส่วนต่างๆ โดยอ้างอิงแนวคิดและวิธีการวิจัยตามแนวทางดังที่กล่าวมาในข้อ 2 (หน้า5) โดยแบ่งการวิเคราะห์ในมิติต่างๆของพื้นที่แบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบได้แก่

1) ภูมิศาสตร์และนิเวศน์วิทยาสัมพันธ์ในพื้นที่กรณีศึกษา 2) โครงสร้างทางสังคมในพื้นที่กรณีศึกษา 3) รูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัยพื้นถิ่น

4.1. ภูมิศาสตร์และนิเวศน์วิทยาสัมพันธ์ในพื้นที่กรณีศึกษา

กลุ่มชาติพันธุ์ “ลเวีอะ” มีการตั้งชุมชนอย่างแผ่หลายในพื้นที่หุบเขาสูงอำเภอแม่แจ่มฝากทิศตะวันตก ซึ่งเป็นเขตติดต่อกับอำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีการกระจายตัวและตั้งถิ่นฐานของกลุ่ม “ลเวีอะ” อยู่อย่างมาก จากข้อมูลเบื้องต้นพบชุมชนลเวีอะ ในอำเภอแม่แจ่มจำนวน 4 หมู่บ้าน ได้แก่ 1) บ้านมิดหลง 2) บ้านเฮาะ 3) บ้านกอกน้อย 4) บ้านของ และอำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 7 หมู่บ้าน ได้แก่ 1) บ้านแปะ 2) บ้านละอาง 3) บ้านดง 4) บ้านละอูบ 5) บ้านสาม 6) บ้านกอกโหลง 7) บ้านช่างหม้อ¹⁴ ซึ่งจากการสัมภาษณ์คนในพื้นที่หมู่บ้านดังกล่าวทั้งหมด 11 หมู่บ้านยังคงมีการใช้ภาษา “ลเวีอะ” ในการสื่อสารกันภายในกลุ่มและการถือผีหรือความเชื่อที่เป็นแบบแผนดั้งเดิมอยู่ แต่ปัจจุบันก็พบว่ามีการเปลี่ยนจากการถือผีหันไปนับถือศาสนาพุทธและและคริสต์มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างมาก ทว่าประเด็นที่ผู้ศึกษาให้ความสำคัญในการศึกษานั้นอยู่ที่ประชากรเรือนพื้นถิ่นในแบบจารีตในชุมชนต่าง ๆ นั้น มีอัตราการเปลี่ยนแปลงสูงปัจจุบันเรือนที่มีรูปลักษณะแบบดั้งเดิมหรือมีอายุมาก ๆ นั้นถูกลื้อลงหรือถูกต่อเติมใหม่ให้เหมาะสมกับขนาดของครอบครัวที่ขยายตัวตามฐานะทางเศรษฐกิจตามไปด้วย ในชุมชนบ้านมิดหลงเองนั้นสถานการณ์ของเรือนนั้นไม่แตกต่างจากชุมชนอื่นๆมากนักจากการลงพื้นที่ภาคสนามครั้งที่ 1 นั้นพบว่าเรือนแบบดั้งเดิมในชุมชนนั้นหลงเหลืออยู่ไม่มากนักสำหรับเรือนที่ยังคงรูปลักษณะแบบเรือนเดี่ยวทรงจั่ว-ยกใต้ถุนสูงที่มีอายุเก่าแก่กว่า 40 ปีและจากการสำรวจพบเพียง 1 หลังที่มีรูปแบบและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่เรียกได้ว่าลักษณะเรือนแบบดั้งเดิมของชุมชนพบอยู่จำนวน 1 หลังและมีแนวโน้มจะถูกซ่อมแซมและต่อเติมตามความต้องการตามจำนวนสมาชิกที่เพิ่มมากขึ้นและค่านิยมในรูปแบบเรือนพักอาศัยแบบใหม่ที่เข้ามาในชุมชน¹⁵

¹⁴ บทสัมภาษณ์พ่อสุนและแม่เพลิน (2559). สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 4 มิถุนายน 2559 .บ้านมิดหลง ต.บ้านทับ อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

¹⁵ บทสัมภาษณ์ลุงดี (2559). สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 5 มิถุนายน 2559 .บ้านมิดหลง ต.บ้านทับ อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

รูปที่ 3 การกระจายตัวของกลุ่ม “ละเวือะ” ในอำเภอแม่แจ่ม

4.1.1 ที่ตั้งและพื้นที่สัมพันธ

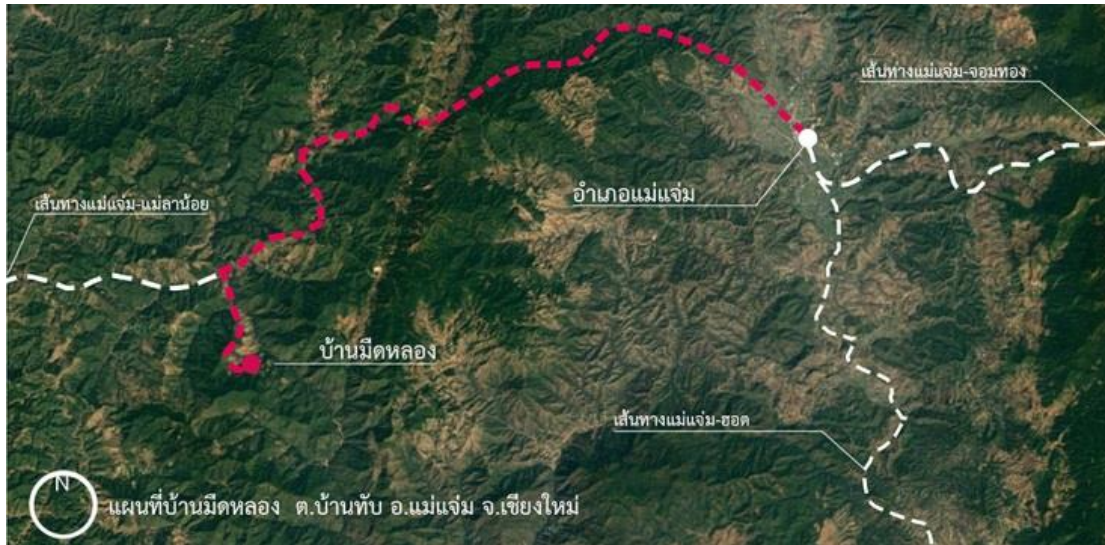
ที่ตั้งพื้นที่กรณีศึกษาบ้านมีดหลงตั้งอยู่ในเขตตำบลบ้านทับ เป็นตำบลที่มีพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่บนพื้นที่สูงมากกว่า 500-1000 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ขนาดพื้นที่ตำบลบ้านทับมีขนาดราว 260,688 ไร่ โดยพื้นที่ร้อยละ 5 เป็นที่ราบหุบเขา ร้อยละ 85 เป็นพื้นที่ภูเขาสูงและที่เหลือนี้อีก ร้อยละ 10 เป็นที่ราบเชิงเขา โดยคิดเป็นพื้นที่ป่าไม้และพื้นที่ทางธรรมชาติราวร้อยละ 70 ของพื้นที่ทั้งหมด¹⁶ อื่นๆ ที่ตั้งตำบลบ้านทับอยู่ห่างจากอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่อยู่ 120 กิโลเมตร มีความสัมพันธ์ที่ตั้งกับพื้นที่สัมพันธดังนี้

- ทางทิศเหนือติดกับ ตำบลปางหินฝน อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
- ทางทิศตะวันออกติดกับ ตำบลบ่อสสี อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่
- ทางทิศใต้ติดกับ ตำบลกองแขก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
- ทางทิศตะวันตกติดกับ ตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ที่ตั้งชุมชนมีดหลงอยู่ในตำบลบ้านทับ ซึ่งอยู่ห่างจากอำเภอแม่แจ่มไปทางทิศตะวันตกราวๆ 50 กิโลเมตร และห่างจากตัวอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ราวๆ 120 กิโลเมตรโดยการเดินทางใช้เส้นทางจากอำเภอเทศบาลเมืองเชียงใหม่-จอมทอง-อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์-อำเภอแม่แจ่มเป็นเส้นทางหลักจากอำเภอแม่แจ่มใช้เวลาเดินทางอีกราวๆ 2 ชั่วโมงในการเดินทางจากตัวอำเภอแม่แจ่มสู่ชุมชนบ้านมีดหลง ด้วยเส้นทางถนนสายชนบทเชื่อมระหว่างอำเภอแม่แจ่ม-อำเภอแม่ลาน้อย

¹⁶ อบต. ตำบลบ้านทับ. (2556). ตำบลบ้านทับ "ข้อมูลทั่วไป". เข้าถึงเมื่อ 7 ตุลาคม 2559. เข้าถึงได้ที่ <http://www.bantub.go.th/story2.php>

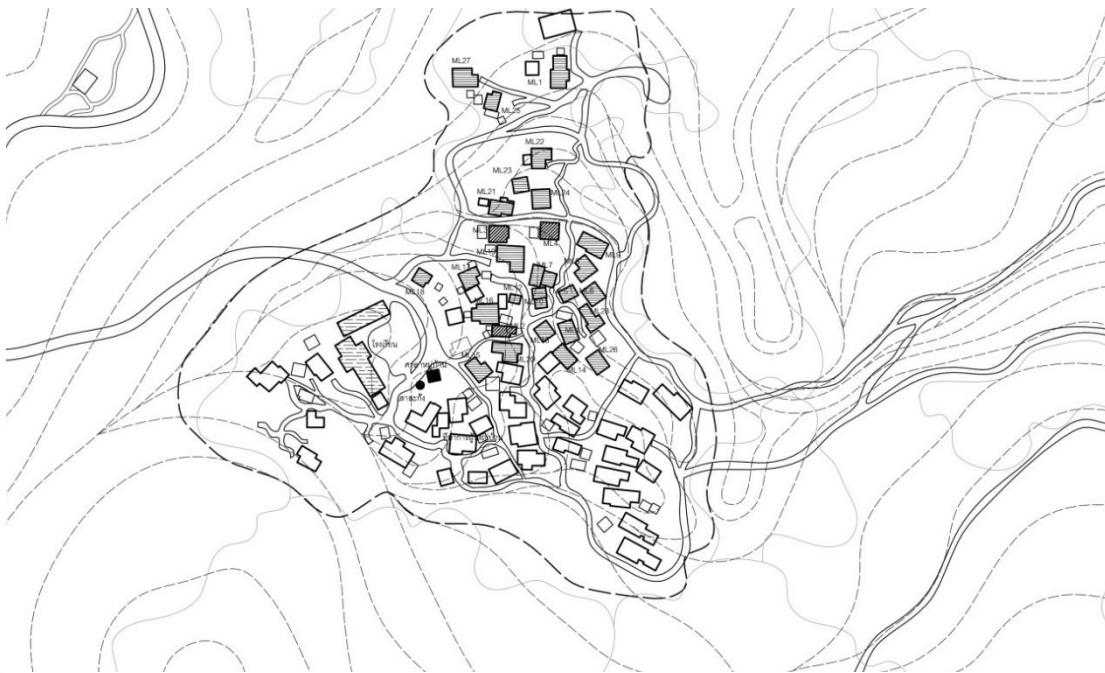
รูปที่ 4 แผนภาพแสดงที่ตั้งและเส้นทางการเดินทางเข้าชุมชนบ้านมิดหลอง

4.1.2 ลักษณะภูมิศาสตร์ชุมชนบ้านมิดหลอง

พื้นที่ชุมชนบ้านมิดหลองตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ด้วยพื้นที่โดยรวมของตำบลบ้านทับอยู่บนหุบเขาสูงทางทิศตะวันตกของอำเภอแม่แจ่ม ซึ่งอยู่แบนแนวเทือกเขาถนนธงชัยด้านทิศเหนือ ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่เป็นหุบเขา สลับซับซ้อนมีพื้นที่ราบแคบๆระหว่างหุบเขามักพบเป็นพื้นที่ของลำน้ำสายเล็กๆและพื้นที่ทางการเกษตรโดยส่วนมาก ในบริเวณชุมชนข้างเคียงในพื้นที่ศึกษาเองนั้นไม่นิยมตั้งถิ่นฐานบริเวณที่ราบระหว่างหุบเขาเนื่องจากพบว่าพื้นที่ส่วนมากเป็นทางน้ำจากหุบเขาสูงซึ่งในฤดูฝนมักพบและเจอปัญหาด้านอุทกภัยในหลายพื้นที่ผู้คนแถบนี้จึงสร้างชุมชนและเรือนที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดอนหรือที่ลาดไหล่เขาเป็นส่วนมาก โดยพื้นที่หมู่ที่ 3 มี 1 ชุมชนคือชุมชนบ้านมิดหลอง ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่โดยโดยสังเขป พื้นที่ตั้งชุมชนบ้านมิดหลองมีลักษณะการตั้งถิ่นฐานบนที่ลาดบริเวณไหล่เขา สลับกับพื้นที่ราบไหล่เขาบางส่วนที่เกิดจากการจัดสรรพื้นที่กันภายในชุมชน โคนบริเวณด้านหน้าชุมชนหันหน้าไปยังด้านทิศเหนือซึ่งเป็นพื้นที่ลาดลงสู่หุบเขาบริเวณด้านหลังชุมชนติดกับภูเขาสูง โดยพื้นที่ถัดออกมาจากบริเวณตัวชุมชนเองนั้นมีลักษณะเป็นป่าชุมชนสำหรับนำมาใช้ในการทำฝืนหรือแปรรูปเพื่อนำมาเป็นวัสดุในการซ่อมแซมเรือนอีกทั้งยังมีหน้าที่เป็นพื้นที่คั่นกรอง (Buffer zone) ระหว่างพื้นที่ภายในและพื้นที่ภายนอกชุมชน ส่วนที่ถัดออกมาจากบริเวณพื้นที่ป่าของชุมชนเป็นพื้นที่ทางการเกษตรซึ่งมีลักษณะเป็นไร่หมุนเวียนที่อยู่บนหุบเขาสูงซึ่งทำการเกษตรบนพื้นที่สูงตามความเหมาะสมจากข้อจำกัดด้านสภาพภูมิประเทศ อาทิ ข้าวไร่ ข้าวโพด มันเทศ เผือก และหัวหอม เป็นต้น ซึ่งพื้นที่การเพาะปลูกดังกล่าวจะเป็นพื้นที่ลาดไหล่เขามีความลาดชันสูง ถัดมาจากพื้นที่การเกษตรก็เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับป่าทางธรรมชาติซึ่งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติฯ บริเวณชุมชนบ้านมิดหลองมีลำน้ำสายย่อยไหลผ่านในที่ราบระหว่างหุบเขาแคบๆซึ่งไหลผ่านพื้นที่ของชุมชนด้านทิศเหนือไหลอ้อมไปยังทิศตะวันออกและไหลลงสู่หุบเขาใต้ของชุมชน

รูปที่ 5 ภาพแสดงลักษณะภูมิประเทศพื้นที่ศึกษา ชุมชนบ้านมิดหลง

รูปที่ 6 ภาพแสดงลักษณะผังชุมชน ชุมชนบ้านมิดหลง

รูปที่ 7 ภาพแสดงลักษณะองค์ประกอบด้านภูมิประเทศของชุมชน

4.1.3 ลักษณะภูมิอากาศชุมชนบ้านมีดหลง

จากลักษณะพื้นที่ตั้งของชุมชนบ้านมีดหลงอยู่บนพื้นที่หุบเขาสูงซึ่งอยู่ในเขตลักษณะภูมิอากาศแบบร้อนชื้น ข้อมูลพื้นฐานด้านภูมิอากาศอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดในฤดูร้อนในเดือนมีนาคม-เมษายน อุณหภูมิเฉลี่ย 32 องศาเซลเซียส ฤดูฝนเริ่มในเดือนพฤษภาคมยาวไปจนถึงเดือนตุลาคม อุณหภูมิเฉลี่ย 20 องศาเซลเซียส และช่วงฤดูหนาว อุณหภูมิเฉลี่ย 10 องศาเซลเซียสซึ่งเริ่มต้นในเดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์¹⁷ และในพื้นที่ตอยสูงอาจจะมีความหนาวเย็นจนถึง 4-6 องศาเซลเซียส ในบางพื้นที่ ในส่วนของปริมาณน้ำฝนในพื้นที่กรณีศึกษามากที่สุดในเดือนพฤษภาคม-กันยายน เฉลี่ยอยู่ที่ 180 มิลลิตร/วัน¹⁸ และมีปริมาณน้ำฝนมากสุดในเดือนสิงหาคมโดยมีค่าเฉลี่ยที่ 200 มิลลิตร/วัน และปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยน้อยสุดในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ เฉลี่ย 5 มิลลิตร/วัน และทิศทางลมในพื้นที่ในคาบปี พ.ศ. 2524-2549 ลมจากในฤดูร้อนพัดผ่านด้านทิศใต้ในเดือนมีนาคม-เมษายน เช่นเดียวกับฤดูมรสุมในเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม รวมทั้งสิ้น 8 เดือนและลมในฤดูหนาวพัดเข้าสู่พื้นที่ทางทิศเหนือในช่วง พฤศจิกายน-กุมภาพันธ์¹⁹

¹⁷ กรมอุตุนิยมวิทยา. (2559). ข้อมูลภูมิอากาศ”อุณหภูมิพื้นผิว”สถานีอุตุนิยมวิทยาจังหวัดเชียงใหม่ รายงานปี 2500-2552. สำนักงานบริการกรมอุตุนิยมวิทยา. กรุงเทพฯ.

¹⁸ อบต. ตำบลบ้านทับ. (2556). ตำบลบ้านทับ ”ข้อมูลทั่วไป”. เข้าถึงเมื่อ 7 ตุลาคม 2559. เข้าถึงได้ที่ <http://www.bantub.go.th/story2.php>

¹⁹ กรมอุตุนิยมวิทยา. (2559). ข้อมูลภูมิอากาศ”ฝั่งลมประจำปี”สถานีอุตุนิยมวิทยาจังหวัดเชียงใหม่ รายงานปี 2500-2552. สำนักงานบริการกรมอุตุนิยมวิทยา. กรุงเทพฯ.

จากข้อมูลด้านภูมิศาสตร์ที่ตั้งและลักษณะทางภูมิอากาศของพื้นที่กรณีศึกษาเองนั้นตามข้อสังเกต “Climate of need the Shelter” and “Site” ที่กล่าวโดย “Amos Rapoport”²⁰ ที่กล่าวถึงอิทธิพลภูมิศาสตร์และที่ตั้งนั้นมีผลส่งเสริมต่อการตั้งถิ่นฐานและการก่อรูปเพื่อได้มาซึ่งเอกลักษณ์ด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น จากกรอบแนวคิดข้างต้นลักษณะภูมิอากาศในพื้นที่กรณีศึกษา ส่งต่อการก่อรูปในชุมชนในพื้นที่สูงเป็นอย่างดีเนื่องจากประกอบด้วยฤดูกาลที่สอดคล้องกับการดำรงอยู่ของสถานะภาพทางเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากชุมชนตั้งอยู่บนที่สูงซึ่งด้านหลังมีภูเขาสูงบังลมฝนในฤดูมรสุมทางทิศเหนือ และรับลมในสภาวะสบายในฤดูหนาวซึ่งพัดเข้ามาด้านทิศเหนือ ในฤดูกาลในรอบปีประกอบไปด้วยฤดูร้อน 3 เดือน ฤดูฝน 5 เดือนและฤดูหนาว 4 เดือน ซึ่งรับกับวิถีชีวิตต่อช่วงเวลาทั้งด้านการเกษตรและระบบสังคมในชุมชน รวมไปถึงการก่อรูปของรูปทรงด้านสถาปัตยกรรมของชุมชนที่มีอิทธิพลของฤดูกาลและภูมิศาสตร์ในพื้นที่ศึกษานั้นเป็นตัวแปรและตัวกำหนดสร้างอัตลักษณ์ของพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนของชุมชนบ้านมีดหลง

4.2. โครงสร้างทางสังคมในพื้นที่กรณีศึกษา

4.2.1 ระบบการปกครองในชุมชน

การปกครองของชุมชนบ้านมีดหลงเป็นการปกครองกันเองภายในชุมชนด้วยระบบจารีต โดยในชุมชนจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลักๆได้แก่ผู้นำด้านความเชื่อและผู้นำด้านด้านจิตวิญญาณ โดยมี “พ่อเฒ่าบ้าน” ในภาษาละว้าเรียกว่า “ต๊ะพี”²¹ เป็นผู้ประกอบพิธีทางความเชื่อและเป็นผู้นำในการตัดสินใจเรื่องกฎปฏิบัติต่างๆในชุมชน และ “สะมัง” อยู่ภายในหมู่บ้านจะมีสถานะเป็นผู้นำด้านจิตวิญญาณเพราะเชื่อว่าเป็นสายตระกูลตรงจากบรรพบุรุษชาวละว้า²² จะเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ในการทำ การเกษตรและที่ดินทำกินของชุมชน แต่จะแตกต่างจาก “ต๊ะพี” เรื่องการทำกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไป แต่ในปัจจุบันสถานะของผู้นำตามแบบจารีตของกลุ่มละว้ามีบทบาทน้อยลง หลังจากการกำหนดให้มีการจัดตั้งผู้นำชุมชนโดยภาครัฐในปี พศ. 2524 ในการกำหนดให้บ้านมีดหลงเข้าเป็นหมู่บ้านในเขตตำบลบ้านทับและกำหนดให้ผู้นำชุมชนต้องมาจากส่วนกลาง และกำหนดให้อยู่ในวาระได้ไม่เกินคราวละ 5 ปีซึ่งทำให้สถานการณ์การปกครองแบบจารีตเองนั้นถูกแทรกแซงโดยข้อกำหนดจากภายนอกในปัจจุบัน ทั้งเรื่องการจัดการพื้นที่หรือแม้แต่การตัดสินใจภายในชุมชน ทำให้ในปัจจุบันการปกครองของบ้านมีดหลงแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือระบบจากภาครัฐผู้มีอำนาจทางการปกครอง “ผู้ใหญ่บ้าน” และสถานะของผู้นำทางจารีต “ผู้เฒ่าบ้าน(ต๊ะพี)” ซึ่งบ่งหน้าที่กันชัดเจนทั้งเรื่อง

²⁰ Amose Rapoport. (2514). *House from and culture* . By Prentice-Hall, Inc. London. Page 18-45

²¹ คณะทำงานโครงการคลังปัญญางานพัฒนาชาวเขา 53 ปี. (2555). *ลัวะ*. สำนักงานกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก. กรุงเทพฯ. หน้า 4

²² ศรีเลา เกษพรหม. (2541). *ลัวะเยื้อะไร่ ไทใส่นา*. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. หน้า 1

ข้อกำหนดของชุมชนและพิธีกรรมทางความเชื่อ แต่ในทางกลับกันความสำคัญของ “สะมัง” เองกลับถูกลดบทบาทและเหลือไว้สถานะทางสังคมชั้นสูงในกลุ่มที่ประกอบขึ้นในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของกลุ่มลเวีอะอยู่ในปัจจุบัน

4.2.2 ประชากรในชุมชน

พื้นที่การศึกษาตั้งอยู่ในหมู่ที่ 3 ซึ่งมี 1 ชุมชนคือชุมชนบ้านมีดหลง มีประชากรทั้งสิ้น 290 คน แบ่งเป็นชาย 152 คนและหญิง 138 คนจำนวน 59 หลังคาเรือน ชนเผ่าลเวีอะ(ลเวีอะ)และนับถือพุทธและถือผี²³

4.2.3 ระบบเศรษฐกิจและอาชีพ

ในชุมชนบ้านมีดหลงการประกอบอาชีพภายในชุมชนโดยเป็นอาชีพการทำการเกษตรร้อยละ 85 และธุรกิจส่วนตัวและรับจ้างทั่วไปร้อยละ 10 และรับราชการ,รัฐวิสาหกิจร้อยละ 5 ซึ่งส่วนใหญ่จะทำงานเกี่ยวกับหน่วยงานองค์กรส่วนท้องถิ่นและการไฟฟ้าเป็นส่วนใหญ่ ในปัจจุบันมีการเดินทางไปประกอบอาชีพนอกพื้นที่มากขึ้นในกลุ่มคนหนุ่มสาวของชุมชน พืชเศรษฐกิจในชุมชนได้แก่ ข้าวไร่ ข้าวโพด หอมแดง ถั่วเหลือง เป็นต้น

4.2.4 ศาสนาและความเชื่อ

ชุมชนบ้านมีดหลงประชากรทั้งหมดเป็นชาว “ลเวีอะ” แทบทั้งสิ้นนับถือผีซึ่งเป็นตัวแทนทางความเชื่อของกลุ่มตาแต่ครั้งบุพกาล ในชุมชนบ้านมีดหลงพบความหลากหลายของการถือผีตามสายตระกูลอาทิ ผีอัมบัก ผีชะมู ผีสะมัง²⁴ ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไปทั้งพิธีกรรมทางความเชื่อและแสดงถึงจำแนกกลุ่มคนตามวงศ์ญาติที่ถือผีในตระกูลนั้นๆ รวมไปถึงมีอิทธิพลต่อองค์ประกอบของเรือนบางส่วนให้แตกต่างออกไปด้วย นอกเหนือจากนี้ในพื้นที่อื่นๆของหมู่บ้านยังประกอบไปด้วยพื้นที่ทางความเชื่อต่างๆทั้ง เสาศิพหมู่บ้าน(เสาศะกั้ง) ผีลำนํ้า ผีป่า ผีไร่ เป็นต้น ในชุมชนเองในปัจจุบันมีการนับถือศาสนาพุทธควบคู่ไปกับการนับถือผีอีกด้วย

4.3. รูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัยพื้นถิ่น “ลเวีอะ” แบบจาริตบ้านมีดหลง

บ้านมีดหลงมีอายุการตั้งถิ่นฐานชุมชนราว 200 ปีและในปัจจุบันพบเรือนที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2474 ปี²⁵ ซึ่งคงเหลือในชุมชนจำนวน 1 เรือนที่ยังคงรูปแบบดั้งเดิมส่วนหลังอื่นถูกลื้อลงหรือมีการต่อเติมจนมีรูปร่างที่แตกต่างกันออกไปตามทรัพยากรของแต่ละครัวเรือนจะพึงมี สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นชุมชนบ้านมีดหลงในรูปแบบของเรือนพักอาศัยสามารถจำแนกออกเป็น 4 รูปแบบ (ตามรูปที่4; หน้าที่6) ในบทความนี้มุ่งเน้นศึกษาลักษณะของเรือนแบบจาริตชุมชนบ้านมีดหลงในตัวแบบที่ 1 (TYPE 01 ในรูปที่ 4;

²³อบต. ตำบลบ้านทับ. (2556). ตำบลบ้านทับ "ข้อมูลทั่วไป". เข้าถึงเมื่อ 7 ตุลาคม 2559. เข้าถึงได้ที่ <http://www.bantub.go.th/story2.php>

²⁴ บทสัมภาษณ์พ่อสุน,แม่เพลินและเจ้าของเรือน (2559). สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 4 มิถุนายน 2559 .บ้านมีดหลง ต.บ้านทับ อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

²⁵ บทสัมภาษณ์ลุงดี (2559). สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 5 มิถุนายน 2559 .บ้านมีดหลง ต.บ้านทับ อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

หน้าที่ 6) “เรือนทรงจั่ว-ยกใต้ถุนสูง” เพื่ออธิบายสัดส่วนด้านสถาปัตยกรรม(Form) โดยศึกษาระบบโครงสร้าง (Structure) วัสดุ(Material) พื้นที่ใช้สอยภายในเรือน(Interior Space) และการใช้งานในพื้นที่ว่าง (Morphology) โดยจำแนกการอธิบายออกเพื่อวิเคราะห์ตัวกำหนดและตัวแปรในส่วนต่างๆที่จะสามารถแสดงถึงปัจจัยของรูปทรงสถาปัตยกรรมได้ โดยจำแนกเป็นหัวข้อดังนี้ 1) ลักษณะบริเวณที่ตั้งและผังบริเวณ 2) ลักษณะรูปทรงทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น 3) รูปแบบวัสดุโครงสร้างและชื่อเรียก 4) พื้นที่ใช้สอยและพื้นที่ว่าง 5) พื้นที่ทางความเชื่อและลักษณะพิธีกรรม

ข้อมูลพื้นฐานเรือนรหัส ML-02

เจ้าของเรือน ลุงดี อายุ 45 ปี

อายุเรือน 85 ปี สร้างปี พ.ศ. 2474 รูปแบบเรือน ; TYPE 01 (รูปแบบ เรือนทรงจั่ว-ยกใต้ถุนสูง)

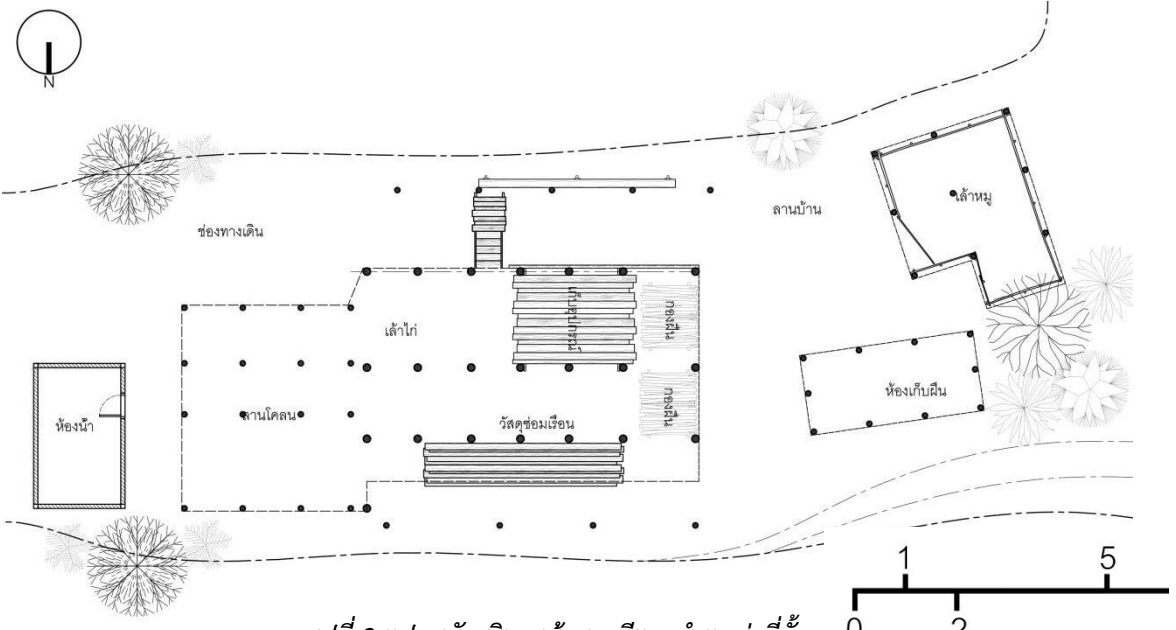
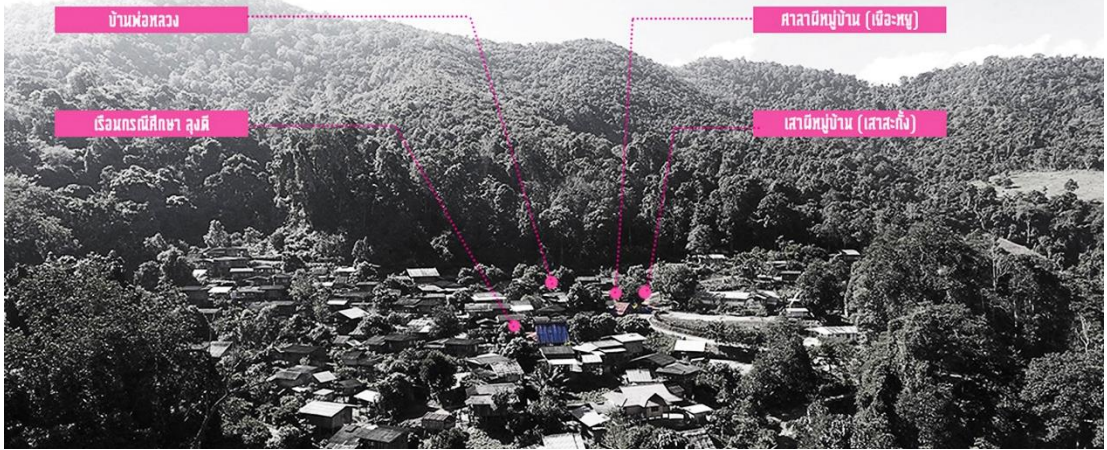
สมาชิกภายในเรือน 6 คน(อาศัยอยู่ 4 คน) ศาสนา; ผี

อาชีพ การเกษตร

4.3.1 ลักษณะบริเวณที่ตั้งและผังบริเวณ

เรือน ML-02 อยู่บริเวณด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเสาหลักหมู่บ้าน(เสาสะกั้ง)ห่างออกมาราว 500 เมตร ที่ตั้งตัวเรือนเป็นพื้นที่ราบไหล่เขาความลาดชันต่ำความสูง 900 เมตรจากระดับน้ำทะเล ผังบริเวณโดยรอบเรือนประกอบด้วยตัวเรือนหันหน้าเรือนไปด้านทิศตะวันออก ด้านหลังของเรือนมีเล้าข้าว(Rice Store) ภาษาลัวะ เรียกว่า “เยอะ-เกิม” เป็นอาคารหลังคาจั่วต่ำ ยกใต้ถุนสูงไม่มีบันไดพาตถาวร โครงสร้างไม้หลังคาสังกะสี บริเวณใต้ถุนเป็นพื้นที่เก็บอุปกรณ์และเลี้ยงหมู ถัดไปด้านขวาเป็นอาคารเก็บฝืนติดพื้นถัดมาเป็นโรงเรือนไม้เครื่องผูกหลังคาสังกะสีสำหรับเก็บฝืนและไม้แห้งพร้อมทั้งอุปกรณ์ซ่อมแซมเรือนอื่นๆ ด้านหน้าของตัวเรือนติดกับห้องน้ำเป็นโครงสร้างก่ออิฐมวลเบาฉาบปูนหลังคาสังกะสี ด้านทิศตะวันออกของเรือนเป็นพื้นที่ลาดลงสู่เรือนข้างเคียง ด้านทิศใต้ติดกับทางเดินแคบๆและเนินลาดขึ้นสู่พื้นที่ลานหน้าบ้านของเรือนข้างเคียง ลักษณะขอบเขตของเรือนไม่มีอาณาเขตในลักษณะรั้วปิด ผังบริเวณเปิดเดินเข้าถึงกันได้ทั้ง 4 ด้าน

ข้อมูลพื้นฐานเรือนศิลปะ ML-02
 เจ้าของเรือน ลุงดี อายุ 45 ปี
 อายุเรือน 85 ปี สร้างปี พ.ศ. 2474 รูปแบบเรือน : TYPE 01 (รูปแบบ เรืองทรงจั่ว-ขกใต้ถุนสูง)
 สมาชิกภายในเรือน 6 คน(อาศัยอยู่ 4 คน) สาขมา: มี
 อาชีพ การเกษตร

รูปที่ 8 แพลนผังบริเวณบ้านลุงดีและตำแหน่งที่ตั้ง

รูปที่ 9 ภาพแสดงการใช้งานด้านหน้าบริเวณลานโล่งหน้าเรือนและลานด้านหลังบริเวณเส้าข้าว(RiceStore)

รูปที่ 10 การใช้งานพื้นที่ใต้ถุนเรือนในการเก็บอุปกรณ์การเกษตรและเลี้ยงสัตว์

4.3.2 ลักษณะรูปทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น²⁶

ลักษณะเรือนและโครงสร้างหลักในเรือนประกอบไปด้วยตัวเรือนเป็นเรือนตอนยาว 6 ช่วงเสาและกว้าง 3 ช่วงเสา และพื้นที่โล่งด้านหน้าเรียกว่าชานแดด(Terrace) ภาษาลเวี้อะเรียกว่า “ยะ-ญา” กว้าง 3 ช่วงเสายาว 3 ช่วงเสาต่อเชื่อมกับโครงสร้างเรือนหลัก ซึ่งขนาดของเสามีเส้นผ่านศูนย์กลาง 17 เซนติเมตรในโครงสร้างเรือนหลักและ 12 เซนติเมตรในโครงสร้างรอง ซึ่ง “เสา” ในเรือนภาษาลเวี้อะ เรียกว่า “ลอง” หากเป็นเสาด้านกลางจะเรียกว่า “ลอง-สะตือ” และหากเสาด้านริมเรียกว่า “ลอง-จง” โครงสร้างรับพื้นของเรือนเป็นแบบเสาและคานไม้(ละโจ้ว)รองรับตง(แป-เกือ)ซึ่งจะมีทั้งเป็นโครงสร้างไม้ขนาด 1”x2” หรือเป็นไม้ไผ่ทรงกลมขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 1” สำหรับปูพื้นไม้(โค๊ะเต็ป)หรือฟาก ซึ่งการใช้พื้นไม้นิยมใช้ในพื้นที่ที่ใช้งานหนักอาทิชานร่ม(Balcony)หรือชานแดด(Terrace) ส่วนห้องนอน(Bedroom)นิยมใช้เป็นพื้นฟากสลับกับพื้นไม้จริงในบางส่วนผสมกันในบางส่วนของพื้นที่โดยรอบแม่เตาไฟ(Heath)และพื้นที่แบ่งกันระหว่างส่วนนอนกับส่วนทางเดินสัญจรภายในโถงใน(Hall) แม่เตาไฟเป็นโครงสร้างไม่มีคานรับบริเวณใต้พื้นลักษณะเตาเป็นเตาฝังหน้าเตาเสมอกับระดับพื้นเรือนภายในกระบะเตาบรรจุดินเหนียวสำหรับเป็นฐานในการวางเตา

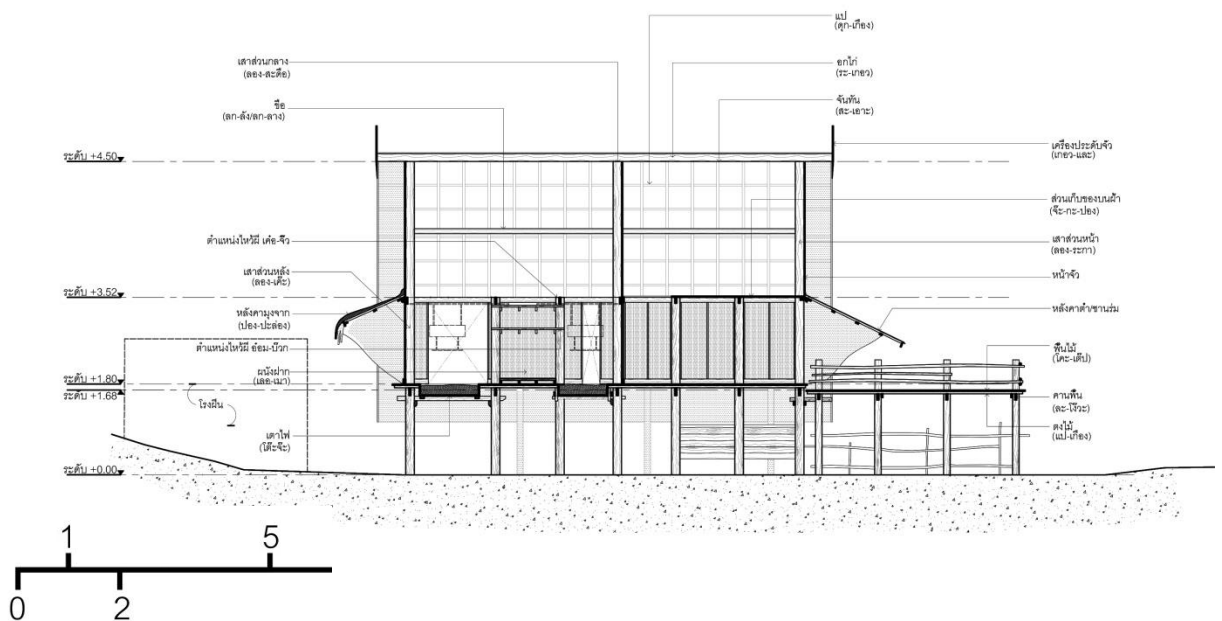
ผนังของเรือนในส่วนของโครงสร้างภายในเรือนหลักเป็นโครงสร้างไม้จริงหนา 1 นิ้ว x 3 นิ้ว ปิดผนังด้วยไม้จริง 1 นิ้ว x 4 นิ้ว ต่อแบบเว้นช่องประมาณ 0.5-1 เซนติเมตรสลับกับฟากสาน(เลอ-เมมา) ในบางส่วน ผนังสูงจากพื้นภายใน 1.6 เมตร พบมีช่องว่างระหว่างคานผนังด้านบน(เหน็บ/หนึบ)กับโครงสร้างหลังคาด้านซ้าย-ขวาและผนังด้านหลังเรือนหลักประมาณ 10 เซนติเมตรเพื่อระบายอากาศ

²⁶ บทสัมภาษณ์ลุงดี (2559). สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 5 มิถุนายน 2559 .บ้านมีดทอง ต.บ้านทับ อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

และรับแสงบางส่วน โครงสร้างผนังในส่วนของชานรมมีโครงสร้างเช่นเดียวกับเรือนหลักแต่นิยมใช้
 ปากสานในการปิดผนังแทนการใช้ไม้จริง

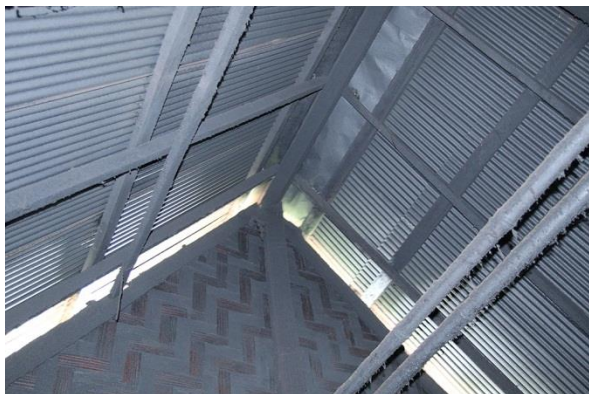
ลักษณะรูปทรงแบบหลังคาเป็นแบบทรงจั่วสูงชายคาคลุมต่ำปลายชายคาทั้งสองด้านสูงจาก
 พื้น 1.2 เมตร องศาลาดเอียงของหลังคามาก มีชายคายื่นต่อเติมบริเวณจั่วด้านหน้าและด้านหลัง
 ยื่นอ้อมไปยังชายคาด้านข้างของหลังคาเรือนหลัก โครงสร้างหลังคาเป็นโครงสร้างไม้จริงส่วนนอกไก่อ่
 (ละ-เกอว)ขนาด 3 นิ้วx3นิ้วทอดยาวสู่จั่วหน้าและจั่วหลังรับโครงสร้างจันทัน(สะ-เอาะ)ขนาด 1 ½
 นิ้วx3นิ้ว จันทันนิยมเป็นเลขคี่ซึ่งเป็นตัวเลขด้านความเชื่อทั้ง 5 , 7 และ 9 ช่วงตามความเหมาะสมกับ
 ขนาดเรือน ในส่วนของเรือนกรณีศึกษามีจันทัน 7 ช่วงที่พาดลงบนคานรับผนัง(เหน็บ/หนึบ)ทอดตัว
 ลงไปยังเสารับปีกชายล่าง ระหว่างเสาดังด้านหน้า,กลางและหลังมีช่อ(ลก-กลาง)ยึดโยงอยู่ตรงกลางเพื่อ
 ค้ำและลดการให้ตัวของโครงสร้างชุดบนของหลังคา ต่อมาโครงสร้างแป(ตุกเก็อง)ขนาด 1 นิ้วx2 นิ้ว
 สำหรับยึดแผ่นหลังคา(เพียง-ลวง)สังกะสี ในอดีตเจ้าของเรื่องให้สัมภาษณ์ว่าหลังคาคลุมด้วยหญ้าคา
 (ปะ-ล่อง) แต่อายุการใช้งานสั้นในและในปัจจุบันหาค่อนข้างยากไม่เป็นที่นิยมสังกะสีหาซื้อสะดวก
 และทนทานกว่าหญ้ามุงหลังคามาก ส่วนสันหลังคาปิดรอยต่อด้วยคอบหลังคา(ไฝ-ปะ-เกอว)และ
 ประดับตกแต่งยอดจั่วด้วยไม้แกะสลัก(เกอว-ละ;ตะ-กัว²⁷)ซึ่งถือเป็นเครื่องรางในการคุ้มครองเรือน
 อย่างหนึ่งของชุมชน บริเวณหน้าจั่วของเรือนเป็นวัสดุไผ่สานลวดลายประดับแตกต่างกันออกไป

รูปที่ 11 รูปตัดด้านข้างเรือนลูกดีแสดงโครงสร้างและชื่อเรียกเฉพาะ

²⁷ สมาคมศูนย์รวมการศึกษา และวัฒนธรรมชาวเขาไทยภูเขาประเทศไทย(ศวท.).อ้างใน สุลล ปวราจารย์ (2537). “เรือนชาวเขา” เรือนชนบท.
 เชียงใหม่. จัดพิมพ์โดย ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพายัพ. หน้า 120

รูปที่ 14 รูปแสดงลักษณะโครงสร้างหลังคา

รูปที่ 15 รูปแสดงลักษณะโครงสร้างผนังไม้และฝาไม้ผสมฟาก

รูปที่ 16 รูปแสดงลักษณะโครงสร้างพื้นและโครงสร้างรองรับแม่เตาไฟ

4.3.3 พื้นที่ใช้สอยและพื้นที่ว่าง

พื้นที่ใช้สอยระดับผังบริเวณจากด้านหน้าเรือนเป็นพื้นที่โล่งลานหน้าเรือน(Forecourt)เชื่อมบริเวณหน้าบ้านตัวเรือนและห้องน้ำ ลานหน้าบ้านยังเดินเข้าถึงลานด้านหลัง(Backyard)ผ่านบริเวณด้านข้างเรือน ที่เชื่อมต่อไปยังเล้าข้าว(Rice Store)และโรงเก็บฝืน บริเวณใต้ถุนเรือนเป็นพื้นที่เล้าหมู(Pig Paddock)และร้านยกพื้นสำหรับเก็บอุปกรณ์ทางการเกษตร กองฝืนและอุปกรณ์ซ่อมแซมเรือน พื้นที่ว่างบางส่วนยังเป็นที่เลี้ยงไก่แบบสุ่มไม่ได้มีลักษณะเป็นเล้าไก่(Henhouse)

พื้นที่ใช้สอยภายในเรือนและลำดับการเข้าถึงพื้นที่ การเข้าถึงบนเรือนขึ้นเรือนจากบริเวณด้านข้างชานร่ม(Balcony) ภาษาลาวเรียกว่า “กะ-ปง” เป็นพื้นที่คล้ายส่วนรับแขกเมื่อขึ้นมาบนเรือนและเป็นเหมือนที่นั่งเล่นยามพักผ่อนของคนในเรือน อีกทั้งเป็นพื้นที่ในการทำงานบ้าน ตากผ้า และเนื่องจากส่วนชานร่มนี้สามารถเชื่อมต่อไปยังชานแดด(Terrace)และพื้นที่โถงด้านในเรือน(Hall) ทำให้ชานร่มมีหน้าที่ที่หลากหลายเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์ของผู้อยู่อาศัย ในชานร่มของเรือนมีการใช้งานในพื้นที่ว่างเหนือระดับศีรษะซึ่งเรียกว่า “จ๊ะ-กะ-ปอง” เป็นพื้นที่เก็บของบริเวณด้านนอกเหนือขึ้นไปถูกปิดด้วยผ้าไม้ขัดกับไม้พากเปิดช่องไว้ราว 1x1 เมตร สำหรับขึ้นไปเก็บของที่ไม่มีค่ามากนัก อาทิ เสื้อผ้า วัสดุบรรจุภัณฑ์ และกระจาดตระกร้าต่างๆ ถัดมาเป็นพื้นที่ชานแดดมีลักษณะเป็นลานโล่งถูกใช้งานทั้งเป็นพื้นที่ซักล้าง พื้นที่เตรียมอาหารและรับรองแขกในเวลาทำพิธีกรรมต่างๆซึ่งทำให้ชานแดด(Terrace)และชานร่ม(Balcony)มีขนาดใหญ่และเชื่อมต่อกันอย่างต่อเนื่องราวกับเป็นพื้นที่เดียวกัน ส่วนพื้นที่ตอนในของเรือนมีความซับซ้อนในการใช้งานของพื้นที่ทับซ้อนกันอยู่พอสมควร โดยเข้าสู่พื้นที่โถงภายใน(Hall) ภาษาลาวเรียกว่า “โต-เออะ-เยื่อ” จะถูกใช้งานแบบกึ่งพื้นที่หลายการใช้งาน(Multi Perpose) ทั้งส่วนนั่งเล่น(Living Area) ส่วนทำอาหาร(Kitchen) ส่วนเตาไฟ(Hearth) ภาษาลาวเรียกว่า “โต๊ะ-จ๊ะ” ส่วนนอน(Bed area) ภาษาลาวเรียกว่า “เยื่อ-ห้อง” และพื้นที่ทางความเชื่อ(Altar)ซึ่งใช้งานรวมกันในบริเวณโถงภายในแห่งนี้ การหันทิศหัวนอนหันไปทางทิศตะวันตกหรือหันไปทางเสาสะกั้ง บริเวณเหนือเตาไฟมีหิ้งสำหรับแขวนอุปกรณ์ทำครัวและสำหรับแขวนเนื้อเพื่อรมควัน ถัดจากส่วนโถงภายในและพื้นที่หลายการใช้งาน(Multi Perpose)แล้วจะมีห้องขนาดเล็กสำหรับเก็บของมีค่า(Storage)ภาษาลาวเรียกว่า “โต๊ะ-ละ-ลอน” พบเป็นห้องตอนในสุดและไม่มีประตูกั้นอยู่ติดกับหัวเตียงของเจ้าของเรือน

รูปที่ 19 รูปพื้นที่ใช้สอยภายในเรือน

4.4.4 พื้นที่ทางความเชื่อและลักษณะพิธีกรรมภายในเรือน

ความเชื่อบนเรือนชาว “ลเวีอะ” แบ่งออกเป็นพื้นที่ 2 ลักษณะคือ พื้นที่ทางความเชื่อในพิธีกรรมผีประจำตระกูล และความเชื่อเชิงสัญลักษณ์ของพื้นที่เรือน ซึ่งพบเห็นได้ทั่วไปในเรือนพื้นถิ่น “ลเวีอะ” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนบ้านมีดหลวง ในเรือนกรณีศึกษาเรือนลุงตี(ML02) มีความเชื่อในการไหว้ผีตระกูลและความเชื่อเชิงสัญลักษณ์ภายในเรือนอยู่ทั้งสองลักษณะที่เด่นชัด

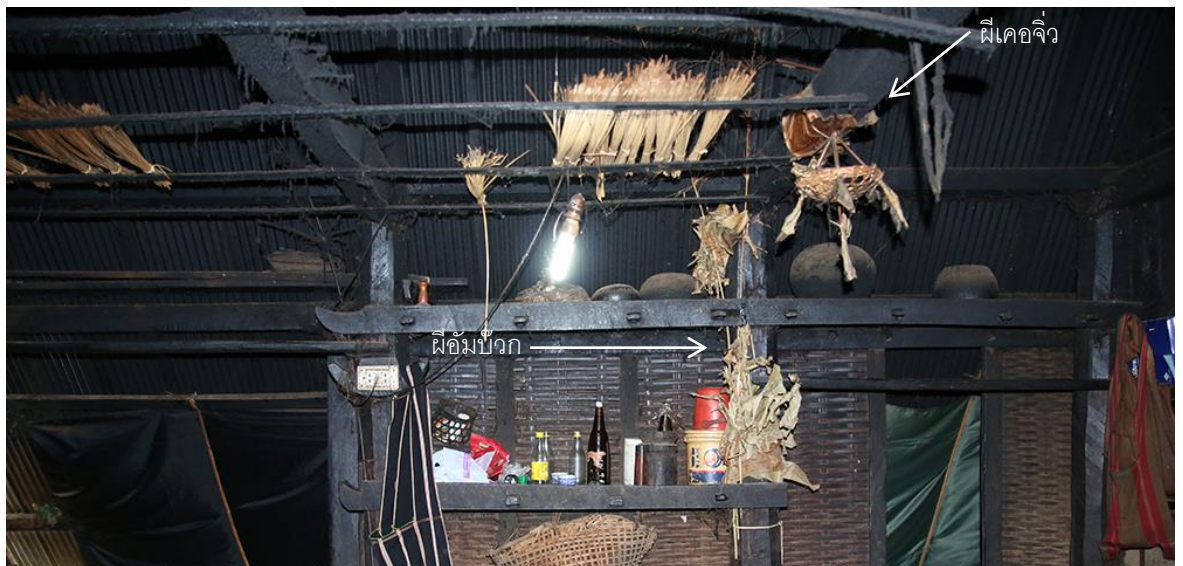
การเลี้ยงผีภายในเรือนลุงตีเองนั้นมีพื้นที่การเลี้ยงผีประจำเรือนอยู่ 3 พื้นที่คือ *เสาผีบ้าน* บริเวณชานบันได *ภาษาลเวีอะ* เรียกว่า “ผีเลอ-จ๊วก” มีลักษณะเป็นเสาทรงกลมมัดด้วยไผ่สานเป็น

ลวดลายคล้ายตาแห้ว เรียกว่า “เออ-ง็อก” นำกิ่งไผ่มาเสียบเข้ากับเออจ็อก เรียกว่า “ยวง” สูดทำยเสียบใบตองสดบริเวณที่รัดรอบเสาจำนวน 4-5 ใบ เรียกว่า “หละ-ววง” เป็นองค์ประกอบของตำแหน่งผีเลอ-จ๊วก เชื่อว่าการเลี้ยงผีต้นนี้เป็นเสมือนผีที่คอยดูแลบ้านจากผู้มาเยือน โดยเสาผีเลอ-จ๊วก จะทำการไหว้สักการะปีละ 1 ครั้งเฉพาะวันที่คนในบ้านอยู่พร้อมหน้ากันครบจะขาดใครไม่ได้ นิยมทำกันในช่วงเดือนเมษายน โดยการใช้ไก่แดง ตัวผู้ 1 ตัว ตัวแม่ 1 ตัว ในการทำพิธีเลี้ยงผีเลอ-จ๊วก ลำดับถัดมา *เสาผีชานร่ม ภาษาลเวีอะ* เรียกว่า “ผีตัก-เคื่อง” มีลักษณะการเลี้ยงและองค์ประกอบทางพิธีกรรมคล้ายเสาผีต้นแรกบริเวณชานบันได(ผีเลอจ๊วก)แตกต่างกันที่ใช้กิ่งไม้หน้าบ้านหรือไม้มงคลประจำตระกูลนั้นมาเสียบแทนกิ่งไผ่ รวมทั้งใช้ไก่ขาว เพศแม่ 1 ตัวในการทำพิธีเลี้ยงผีตัก-เคื่อง ลำดับสุดท้าย *เสาผีเรือน* ในส่วนนี้จะแบ่งออกเป็นชื่อ คือ *ผีเรือนบนเสาพ่อ ภาษาลเวีอะ* เรียกว่า “ผีเอม-บ๊วก” และ *ผีเรือนบนคานบนเสาพ่อ ภาษาลเวีอะ* เรียกว่า “ผีเคอ-จิว” ในส่วนของลักษณะของเสาผีเอมบ๊วกนั้นจะถูกเลี้ยงไว้บนเสาพ่อมัดด้วยตาแห้วไผ่สานและใช้กิ่งไม้หน้าบ้านหรือไม้มงคลประจำตระกูลนั้นมาเสียบ พบลักษณะของท่อผ้าและเครื่องมงคลอาทิพินและกระดุกของบรรพบุรุษ นำมามัดรวมไว้กับตาแห้ว ส่วนบนของเสาเดียวกันนั้นส่วนบนจะมีตระกร้าไผ่สานขนาด

พอดีมือเส้นผ่านศูนย์กลางราวๆ 15 เซนติเมตรท่อไม้มงคลและท่อผ้าใส่ไว้ข้างใน และแขวนไว้บนคานที่อยู่บนเสาต้นเดียวกันกับเสาฝ้อม-บัวก ในการไหว้เสาผีเรือนจะไว้เป็นประจำทุกปี ปีละ 1 ครั้งหรือไหว้ในกรณีเกิดคนในเรือนไม่สบายหนัก ซึ่งการเลี้ยงผีจะใช้หมู 1 ตัว และไก่แดง-ดำ เพศผู้ 2 ตัว เพศเมีย 2 ตัว ในการเส้นไหว้ผีทั้งสองตนในเสาเรือนต้นนี้

รูปที่ 20 ภาพลักษณะ เสาผีเลอจิวักและเสาผีตักเคื่อง

รูปที่ 21 ภาพลักษณะ เสาฝ้อมบัวกและเสาผีเคอจิว

ความเชื่อเชิงพื้นที่เชิงสัญลักษณ์ ในเรือนลุงตีมี่ 3 พื้นที่ที่มีความสัมพันธ์ด้านวิถีชีวิตในเรือนและสะท้อนให้เห็นถึงการใช้สอยพื้นที่ภายในเรือนที่มีความซับซ้อนในเชิงพื้นที่ คือ เครื่องรางเหนือประตูทางเข้าเรือน ภาษาลเวีอะเรียกว่า “กาย-เยื่อ-เวีอะ” และ พื้นที่สำหรับผู้เสียชีวิตนอนในเรือนในการประกอบพิธีศพตามความเชื่อของกลุ่ม ภาษาลเวีอะเรียกว่า “เยอะ-เค๊ะ” สุดท้ายคือไม้สลักบนยอดจั่ว ภาษาลเวีอะเรียกว่า

“ละเกอว” หรือ “ตะ-กูว” ในส่วนที่หนึ่ง “กาย-เยื่อ-เวอะ” นั้นเหมือนเครื่องรางกันระหว่างพื้นที่ภายนอกเรือนและภายในเรือนป้องกันไม่ให้สิ่งชั่วร้ายหรือผีร้ายนั้นเข้าผ่านประตูนี้มาได้ มีลักษณะเป็นไม้สานผสมกันวัสดุหญ้าคา ใบไม้ และรวงข้าวทักทอเป็นลวดลายเฉพาะ ส่วนที่สองคือ “เยาะ-เคอะ” พื้นที่มีลักษณะเป็นไม้เนื้อแข็งขนาดราวหนา 2 นิ้ว กว้าง 4-5 นิ้ว ยาวตลอดตัวเรือนหรือราวๆ 2 ช่วงเสาในเวลาปรกติใช้เป็นทางเดินสัญจรภายในเรือนตามปรกติ แต่เมื่อใดสมาชิกภายในเรือนเกิดเสียชีวิตก็จะนำร่างมานั่งหรือนอนบนแผ่นไม้เนื้อนี้ และเตรียมทำพิธีศพตามความเชื่อในลำดับถัดไป ในพื้นที่ลำดับที่สาม “ละ-เกอว” หรือ “ตะ-กูว²⁸” นั้นจากการสัมภาษณ์มีลักษณะเป็นไม้แกะสลักลวดลายสวยงามประดับไว้บริเวณยอดจั่วของเรือนหลัก เชื่อกันว่าช่วยในการดูแลรักษาบริเวณเรือน

รูปที่ 22 ภาพลักษณะของเครื่องรางประดับประตู”กาย-เยื่อ-เวอะ” และ ลักษณะของ “เกอว-ละ”

รูปที่ 23 ภาพลักษณะของพื้นไม้”เยาะ-เคอะ”

²⁸ สมาคมศูนย์รวมการศึกษา และวัฒนธรรมชาวเขาไทยภูเขาประเทศไทย(ศวท.).อ้างใน สุลล ปวรจารย์ (2537). “เรือนชาวเขา” เรือนชนบท. เชียงใหม่. จัดพิมพ์โดย ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพายัพ. หน้า 120

อภิปรายผลในการศึกษา

ในการสรุปการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปรากฏการณ์ที่พบเห็นในพื้นที่วิจัยในการก่อรูปของรูปทรงเรือนลเวือะแบบจารีต บ้านมิดหลง โดยในการวิเคราะห์เน้นการศึกษาผ่านปัจจัยที่เป็นตัวแปรอยู่ อาทิ ลักษณะสภาพภูมิอากาศ(Climate) ปัจจัยด้านวัสดุ(Materials) ระบบโครงสร้างและเทคโนโลยี (Construction and Technology) ลักษณะที่ตั้ง(Site) ลักษณะด้านป้องกันการคุกคาม(Defense) ระบบเศรษฐกิจ(Economics) ศาสนา(Religion) เพื่อที่จะสามารถอธิบายตัวเรือนพักอาศัยนี้ในทัศนะว่าด้วยคำว่าจารีต(Traditional) ในมิติของลักษณะทางรูปทรง(Form) ระบบโครงสร้าง(Construction) วัสดุ(Material) พื้นที่ใช้สอยภายในเรือน(Interior Space) และการใช้งานในพื้นที่ว่าง(Morphology) เพื่ออธิบายถึงชุดความคิดในการเกิดขึ้นของเรือนในลักษณะที่เป็นดังตัวแทนชุมชนบ้านมิดหลงแต่ครั้งอดีตกาล

โดยการอภิปรายจะอธิบายและแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ประเด็นคือ 1) ทำเลที่ตั้งและปัจจัยของทิศทางของตัวเรือน 2) อิทธิพลของที่ตั้งต่อลักษณะทางสถาปัตยกรรม 3) พื้นที่ใช้สอยภายในเรือนและลำดับศักดิ์ของเครือญาติสู่อิทธิพลทางความเชื่อภายในเรือน

1) ทำเลที่ตั้งและความสัมพันธ์ด้านทิศทางของตัวเรือน

ลักษณะของที่ตั้งเรือนกรณีศึกษาจะสามารถอธิบายประเด็นนี้ได้ สองส่วนคือ หนึ่งความสัมพันธ์ของทำเลที่เกี่ยวข้องกับภูมิประเทศ และสองความสัมพันธ์ของที่ตั้งที่สัมพันธ์กับพื้นที่ทางความเชื่อ

1.1) ในการวางตัวเรือนที่สัมพันธ์ที่มีความสัมพันธ์กับลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่ที่จะพบว่าพื้นที่ของชุมชนบ้านมิดหลงมีลักษณะการกระจายตัวและตั้งถิ่นฐานของชุมชนแบบรูปพัดซึ่งมีกระจายตัวจากจุดสูงสุดของชุมชนด้านทิศใต้แผ่ออกสู่พื้นที่ที่ต่ำลงในทิศเหนือ ทำให้ลักษณะของการวางตัวหรือเส้นทางสัญจรที่สัมพันธ์กับลักษณะทิศที่ตั้งรวมทั้งทำเลต่างย่อมกำหนดให้ชุมชนที่มีผังชุมชนแบบเส้นสัมพันธ์(Linear) หากนำลักษณะของพื้นที่ของชุมชนมาอธิบายของลักษณะเรือนกรณีศึกษาที่ตัวเรือนตั้งอยู่บริเวณที่ลาดไหลเขาทำเลที่ตั้งอยู่ในทิศตามตะวัน ซึ่งตัวเรือนหันจั่วเรือนไปในทิศตะวันออกตะวันตก และบันไดทางขึ้นเรือนเข้าสู่ตัวเรือนในทิศเหนือ ในการศึกษาบางส่วนไม่สามารถอธิบายถึงความเชื่อของกลุ่มลเวือะเรื่องทิศตามตะวัน-ขวางตะวัน เท่าใดนักจึงมีสามารถอธิบายถึงความสัมพันธ์ของทำเลที่ตั้งกับความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศหน้าเรือนแต่อย่างใด แต่ทำเลที่ลาดและเส้นระดับที่แผ่ตัวของพื้นที่นั้นเป็นตัวกำหนดทิศทางของการวางตัวเรือนและขนาดของผังบริเวณเรือนอย่างมีนัยยะสำคัญ อีกทั้งทิศทางของตัวเรือนยังคงมีผลต่อการแก้ปัญหาด้านภูมิอากาศในแต่ละฤดูที่สะท้อนลงสู่ลักษณะทางสถาปัตยกรรมบางส่วน อาทิ รูปแบบผนัง วัสดุที่ใช้ในแต่ละส่วนหรือแม้แต่การกำหนดทิศทางของพื้นที่ขั้วและลานตากพืชผลที่มีผลจากทิศทางของภูมิประเทศแสดงให้เห็นถึงการก่อรูปของพื้นที่เรือนในการหลอมรวมและดำรงอยู่รวมถึงการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของชุมชน ทว่าที่ตั้งนั้นกลับแสดงให้เห็นถึงการเข้ามาก่อนหรือหลังและถือครองที่ดิน

ในการสร้างเรือนในการจับจองพื้นที่สำคัญของชุมชนเป็นสำคัญมากกว่าการเลือกพื้นที่จากความเหมาะสมด้านภูมิประเทศ

- 1.2) ลักษณะที่ตั้งของเรือนกรณีศึกษานั้นผู้ศึกษาเห็นว่าเรื่องการเลือกทำเลที่ตั้งนั้นมีอิทธิพลของปัจจัยของพื้นที่ทางความเชื่อมีการถูกนำมาให้ความสำคัญในการเลือกสรรที่ตั้งมากกว่าปัจจัยในข้อแรก ทำเลที่ตั้งที่สัมพันธ์กับความเชื่อของชุมชนโดยจะพบว่าเรือนในกลุ่มที่มีทำเลที่ตั้งของเรือนที่อยู่ในพื้นที่บริเวณที่มีความสูงและอยู่ไม่ไกลจากเสาผีหมู่บ้าน(เสาสะกั้ง)และศาลผี(เยียะหญู) พื้นที่ส่วนนี้มีความหนาแน่นของกลุ่มเรือนมากและมีอายุของเรือนเก่าแก่ รวมทั้งจะพบความสัมพันธ์เชิงเครือญาติในผังชุมชนในทำเลที่ตั้ง โดยเรือนกรณีศึกษาที่ทำการศึกษานั้นเป็นเรือนนี้ มีการตั้งถิ่นฐานและปลูกสร้างอย่างยาวนานพื้นที่ตัวเรือนเชื่อมต่อโดยตรงกับลานกลางหมู่บ้านและพื้นที่ทางความเชื่อ ทั้งเสาผีหมู่บ้านและเรือนเลี้ยงผีหมู่บ้าน ที่ทำเลที่ตั้งอาจจะมีได้คำนึงถึงทิศทางของเรือนอย่างเช่นค่านิยมความเชื่อแบบไทในทางกลับกันทิศทางขององค์ประกอบของเรือนในระดับผังพื้นที่ตำแหน่งพื้นที่ที่มีความน่าสนใจที่ให้ความสำคัญกับทิศที่สัมพันธ์กับความเชื่อในชุมชนเป็นที่ตั้ง ซึ่งจะต้องศึกษาเพิ่มเติมในลำดับต่อไปให้สามารถอธิบายองค์ประกอบความสัมพันธ์ในมิตินี้ได้อย่างรอบด้านในภาพรวมของชุมชนเป็นส่วนถัดไป
- 2) การอภิปรายในส่วนนี้จะเป็นการอธิบายส่วนขยายที่สัมพันธ์กับข้อ 1.1 นั้นเรื่องของทิศและทำเลที่ตั้งที่สัมพันธ์กับอิทธิพลของภูมิประเทศนั้นเกี่ยวพันกับการกำหนดพื้นที่ของวัสดุและความเหมาะสมของรูปแบบทางโครงสร้างรวมทั้งขนาดขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมในเรือนกรณีศึกษา รูปทรงของเรือนและวัสดุพื้นถิ่น ลักษณะเรือนแบบจารีตบ้านมีดหลอนนั้นได้พัฒนารูปทรงเนื่องจากอิทธิพลด้านภูมิอากาศเป็นอย่างมาก รูปทรงที่ยกพื้นสูงผนังหุบเข้าใต้ปีกหลังคาที่คลุมต่ำมวลของพื้นที่ใต้หลังคามากจั่วที่กว้างนั้นแสดงให้เห็นถึงการแก้ปัญหาภูมิอากาศแบบร้อนชื้นภาคพื้นทวีป ที่แสดงถึงภูมิปัญญาเชิงช่างและความเข้าใจในภูมิศาสตร์ของพื้นที่อย่างผู้อาศัยอยู่มาอย่างยาวนาน การยกพื้นสูงเพื่อลดการถ่ายเทความชื้นจากพื้นดินสู่พื้นเรือนให้สภาพของตัวเรือนนั้นแต่ยังคงแสดงให้เห็นถึงลักษณะการใช้สอยที่ต่างออกไปคือระยะใต้ถุนของเรือนลเวือนั้นมีความสูงราว 1.2-1.5 เมตรซึ่งไม่ใช่พื้นที่ที่เหมาะสมแก่การใช้งานเฉกเช่นกลุ่มไทในที่ราบลุ่มแต่เน้นใช้งานสำหรับเก็บวัสดุอุปกรณ์ทางการเกษตร เศษไม้ กองฝืนหรือเลี้ยงสัตว์ ด้านสัดส่วนของตัวอาคารนั้นการหุบผนังเข้าสู่พื้นที่ตอนในของชุดหลังคาและลากหลังคาชุดบนลงมาเพื่อปกคลุมคุ้มกันลงแรงอากาศหนาวในฤดูหนาว และให้พื้นที่ร่มเงาในการเชื่อมต่อไปยังพื้นที่รอบตัวเรือนในฤดูร้อนและป้องกันฝนสาดในการเข้าใช้งานรอบตัวเรือนในฤดูฝนเช่นกัน ทรงหลังคาจั่วใหญ่มีมวลสามเหลี่ยมมากในการเก็บความร้อนจากแม่เตาไฟเพื่อถนอมความอบอุ่นของเรือนในฤดูหนาวและคลายมวลความร้อนสู่เรือนจั่วสูงในฤดูร้อน ซึ่งเรือนจั่วสูงนี้เป็นลักษณะสำคัญอย่าง

ยี่งที่ส่งเสริมการคงอยู่ของแม่เตาไฟในเรือนแบบจารีต วัสดุในการสร้างเรือนนั้นก็เป็นวัสดุที่หาได้ในพื้นที่ประกอบไปด้วยไม้ ไม้ไผ่ ไม้ฝาก(ไม้ทุบ) และฟางตากแห้งหรือหญ้าคาตากแห้ง ยังคงพบการสะสมของวัสดุจำพวกนี้อยู่ในเรือนเพื่อเก็บไว้ซ่อมบำรุงเรือนในสถานการณ์จำเป็น แต่ในทางกลับกันการนำวัสดุทดแทนที่เข้าใช้มา อาทิเช่น เปลี่ยนจากวัสดุฟางเป็นสังกะสี ผนังไม้เทียมสำเร็จรูปก็มีอิทธิพลไม่น้อยในการเปลี่ยนรูปของเรือนเนื่องด้วยภูมิปัญญาเชิงช่างที่เปลี่ยนไป โครงสร้างที่ไม่เหมาะสมดั้งเดิมทำให้แนวโน้มค่านิยมของรูปทรงเรือนแบบจารีตมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก

3) สภาพสังคมและความเชื่อต่อพื้นที่ใช้สอยภายในเรือน

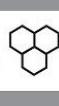
จากการศึกษาเรือนตัวแบบนั้นสามารถจำแนกความสัมพันธ์ที่เป็นดังปัจจัยในการกรูปร่างพื้นที่ใช้สอย ภายในเรือนแบ่งออกเป็นสองส่วนคือส่วนแรกพื้นที่ทางสังคมที่สะท้อนกายภาพสู่ขนาดของผังพื้นที่ ส่วนที่สองคือพื้นที่ที่สัมพันธ์กับความเชื่อในระบบจารีตแบบเดิมของชุมชน

3.1) พื้นที่ใช้งานในระดับต่างๆเองนั้นก็มีความคิดเรื่องสถานะทางสังคมและขนบพิธีกรรมในการกำหนดพื้นที่อยู่บางประการ อาทิการต้อนรับแขกผู้มาเยือนการต้อนรับเองนั้นก็ถูกกำหนดความสำคัญของสถานะทางสังคมหากเป็นคนแปลกหน้าไม่รู้จักการต้อนรับเบื้องต้นจะเป็นการพูดคุยระหว่างผู้มาเยือนบริเวณเส้าบันไดและเจ้าของเรือนทักทายถามไถ่อยู่บริเวณชานร่ม ในระดับความสัมพันธ์ที่สนิทสนมขึ้นนั้นจะชักชวนและให้ขึ้นมาพูดคุยกันในบริเวณชานร่ม และหากผู้มาเยือนอยู่ในสถานะญาติสนิทหรือผู้ใหญ่ที่มีความสำคัญจะเชิญชวนและให้เข้าไปนั่งพูดคุยในตัวเรือนบริเวณห้องโถง และกรณีใช้พื้นที่ภายในเรือนหลักนั้นการกำหนดพื้นที่ของผู้มาเยือนและเจ้าของเรือนก็ยังคงรูปแบบของการกำหนดเรื่องสถานะความสำคัญทางสังคมอยู่อย่างเห็นได้ชัดคือ เจ้าของเรือนเองนั้นจะอยู่พื้นที่ตอนในสุด(ในลำดับเลขที่ 1, ในรูปที่ 2) และเรียงลำดับความสำคัญของครอบครัวตามลำดับจากในสู่พื้นที่ภายนอกแขกที่เข้าเรือนจะนั่งอยู่บริเวณปากประตู(ในลำดับเลขที่ 4, ในรูปที่ 25) ในส่วนนี้สามารถอธิบายถึงลำดับการเข้าถึงของพื้นที่รวมถึงความสำคัญของการใช้งานที่ตอบสนองต่อขนาดพื้นที่อย่างมีความสัมพันธ์กับระบบสังคมต่อพื้นที่ที่กำหนดขนาดภายในเรือนอย่างถนัด ถิ่น รัตติกนก อธิบายลำดับพื้นที่กับความสัมพันธ์ของลำดับศักดิ์ทางสังคมซึ่งสะท้อนภาพลักษณ์ของกลุ่มไว้ได้อยู่ในสังคมบ้านมิดหลงในปัจจุบัน

3.2) พื้นที่ที่สัมพันธ์กับความเชื่อเรือนแบบจารีตชุมชนบ้านมิดหลงยังคงความเชื่อเรื่องการเลี้ยงผี ในเรือนอย่างเข้มข้นแม้ในปัจจุบันมีความเชื่อที่สัมพันธ์กับพุทธศาสนาจากภายนอกมีบทบาทอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงความสำคัญโดยพื้นที่เส้าผีของเรือนลเวีอะในบ้านมิดหลงนั้นเหลืออยู่ 3 จุด จากทั้งหมด 5 จุด²⁹ คือ เส้าผีบันได เส้าผีชาน เส้าผีบนเรือน ถูกใช้ในเชิงความ

²⁹ ถิ่น รัตติกนก. (2512). งานวิจัยด้านประวัติศาสตร์และมานุษยวิทยา เรื่อง "ละว้า" บ่อหลวง. ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่. หน้า 9-10

เชื่อของพื้นที่เปลี่ยนผ่านจากภายนอกสู่พื้นที่ตอนในของเรือนผ่านความเชื่อในลักษณะผู้ดูแลในพื้นที่นั้น ซึ่งยังคงมีการเลี้ยงอยู่อย่างต่อเนื่องตามความเชื่อเดิม จะสังเกตว่าเสาผีที่ยังคงมีความสำคัญอยู่เป็นส่วนประกอบหลักในการใช้ชีวิตประจำวันและมีผลต่อผู้คนบนเรือนในการอยู่อาศัย และเริ่มละทิ้งการเลี้ยงผีใต้ถุนและบริเวณเรือนจากการศึกษาพอสรุปได้ว่าการละทิ้งเรื่องของผีมีอยู่ 2 ปัจจัย คือ 1)สถานะภาพทางเศรษฐกิจ 2)พื้นที่ถูกละเลยหรือลดความสำคัญลง ปัจจัยที่ 1 แสดงผ่านการไหว้ผีของเรือนที่อธิบายถึงจำนวน หมู และไก่นั้นปรกติจะมีกำหนดตายตัวแต่หากในปีไหนบ้านไหนขาดแคลนวัตถุดิบการเงินไม่เพียงพอต่อการทำพิธีก็สามารถลดหรือเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม แต่เสาผีบนเรือนนั้นห้ามมิให้ลดจำนวนวัตถุดิบในการเส้นไหว้เป็นอันขาดซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อความศรัทธาในเรือนยังคงมีความสำคัญอยู่อย่างมากเนื่องจากเป็นพื้นที่ตอนในสุดและให้ความสำคัญอย่างมากในศักดิ์ของพื้นที่ทางความเชื่อและระบบทางสังคมอยู่ ปัจจัยที่ 2 เรื่องบทบาทของพื้นที่ในปัจจุบันขอบเขตของเรือนเองนั้นตามข้อมูลที่อธิบายไว้ในหัวข้อที่ 4.3.1 อาณาเขตบริเวณเรือนที่เชื่อมต่อไม่มีเรื่องความสำคัญของขอบเขตที่ดินอย่างเก่าก่อนเท่าใดนัก แม้ความแตกต่างของปัจจัยด้านพื้นที่กรณีศึกษาของ ถิ่น รัตติกนก นั้นศึกษาในชุมชนบ่อหลวงซึ่งมีบริบทของพื้นที่แตกต่างกันกับบ้านมิดหลงอยู่บ้างบางประการอาทิ พื้นที่อยู่ในที่ราบและมีความใกล้ชิดกับชาวไทยวนครั้งอดีตอยู่บ้าง หรือกรณีพิธีการถือของที่ดินที่เกิดการกั้นรั้วบ้านออกจากกันรวมทั้งความเชื่อที่แปรเปลี่ยนไปตามความสัมพันธ์ของกลุ่มคนในพื้นที่โดยรอบ แต่ยังสามารถอธิบายได้ถึงการทำหายไปหรือการลดบทบาทลงของผีบริเวณเรือน และผีใต้ถุนที่หายไปนั้นเกิดจากสภาวะการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่และข้อตกลงในการใช้ประโยชน์ในชุมชนเป็นตัวแปรอย่างในบ้านมิดหลง แสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่ยังคงมีความต่อเนื่องกันของชุดความคิดเรื่องผีในสังคมยุคเก่าและสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน แต่ก็ยังสะท้อนถึงความสำคัญและปัจจัยของพื้นที่นั้นๆเองที่ยังคงความสำคัญอยู่ในชีวิตประจำวันมากน้อยเพียงใดอีกด้วย

บรรณานุกรม

สัมภาษณ์

- บทสัมภาษณ์พ่อสุน,แม่เพลินและเจ้าของเรือน (2559). สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 4 มิถุนายน 2559 .บ้านมีดหลง ต.บ้านทับ อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่
- บทสัมภาษณ์ลุงดี (2559). สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 5 มิถุนายน 2559 .บ้านมีดหลง ต.บ้านทับ อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่
- บทสัมภาษณ์พ่อหลวงจู่ (2559). สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 5 มิถุนายน 2559 .บ้านมีดหลง ต.บ้านทับ อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

วรรณกรรมและหนังสือวิชาการ

- วีวรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ. (2555). **ปริศนาวงศาคณาญาติ "ลัวะ"**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- Georges Condominas. (2531). อ้างถึงใน ณีภูฏวี ทศรัฐและสุริยา รัตนกุล. (2539). **สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ ละว้า**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- ศรีเลา เกษพรหม. (2541). **ลัวะเยื้อะไร่ ไทใส่นา**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณีภูฏวี ทศรัฐ และ สุริยา รัตนกุล. (2593). **สารานุกรมชาติพันธุ์ ละว้า**. สำนักงานวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์. กรุงเทพฯ.
- Amose Rapaport. (2514). **House from and culture** . By Prentice-Hall, Inc. London. - สมาคมศูนย์รวมการศึกษา และวัฒนธรรมชาวเขาไทยภูเขาประเทศไทย(ศวท.).อ้างใน สุปล ปวรจารักษ์ (2537). **“เรือนชาวเขา” เรือนชนบท**. เชียงใหม่. จัดพิมพ์โดย ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพายัพ.
- คณะทำงานโครงการคลังปัญญางานพัฒนาชาวเขา 53 ปี. (2555). **ลัวะ**. สำนักงานกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก. กรุงเทพฯ.
- ฝ่ายบริหารและเผยแพร่สถาบันวิจัยชาวเขา. (2541). **“ชาวเขา” ความเข้าใจกับชนชาติต่างวัฒนธรรม**. สำนักพิมพ์นันทการต์ กราฟฟิค/การพิมพ์ ช่างเผือก . เชียงใหม่.
- ถิ่น รัตติกน. (2512). **งานวิจัยด้านประวัติศาสตร์และมานุษยวิทยา เรื่อง “ละว้า” บ่อหลวง**. ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.

เอกสารออนไลน์

- อบต. ตำบลบ้านทับ. (2556). **ตำบลบ้านทับ “ข้อมูลทั่วไป”**. เข้าถึงเมื่อ 7 ตุลาคม 2559. เข้าถึงได้ที่ <http://www.bantub.go.th/story2.php>

- กรมอุตุนิยมวิทยา. (2559) .ข้อมูลภูมิอากาศ”ผังลมประจำปี”สถานีอุตุนิยมวิทยาจังหวัดเชียงใหม่ รายงาน
คาบปี 2500-2552. สำนักงานบริการกรมอุตุนิยมวิทยา. กรุงเทพฯ.